

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет дошкільної та початкової освіти імені Валентини Волошиної
Кафедра дошкільної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У**
ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ

Здобувачки 2 курсу МДПЛЗ групи
Освітньо-професійної програми
Дошкільна освіта. Логопедія
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Гrabівської Ольги Олександрівни

Науковий керівник – **Бадіца М.В.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ.....	10
1.1. Сутність і зміст поняття «комунікативні навички» та їх значення в розвитку дошкільників.....	10
1.2. Особливості формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.....	16
1.3. Психолого-педагогічне проєктування як джерело формування комунікативних навичок у дітей шостого року життя.....	19
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	37
2.1. Аналіз досвіду впровадження проєктної діяльності у закладах дошкільної освіти.....	37
2.2. Зміст і структура комунікативної взаємодії дорослого з дитиною.....	40
2.3. Технологія психолого-педагогічного проєктування комунікативно-мовленнєвої діяльності дитини старшого дошкільного віку.....	42
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ	48
3.1. Дослідження вихідних рівнів сформованості комунікативних навичок у дітей передшкільного віку.....	48
3.2. Розробка та впровадження експериментальної програми з формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дітей шостого року життя.....	65
3.3. Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи з формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку	72
Висновки до розділу 3.....	79
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	92

Анотація

Грабівська О.О. **Формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дитини старшого дошкільного віку**

Кваліфікаційне дослідження на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта». – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського – Вінниця, 2025. – 104 с., 3 розділи, 9 підрозділів, 12 додатків, список використаних джерел із 60 найменувань.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних і методичних засад формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку засобами проєктної діяльності. У роботі розкрито сутність і структуру комунікативних навичок, проаналізовано психолого-педагогічні підходи до розвитку мовленнєвої компетентності, визначено умови, що сприяють ефективному формуванню комунікативної взаємодії у дітей дошкільного віку.

Особливу увагу приділено теоретичному обґрунтуванню й експериментальній перевірці педагогічних умов упровадження проєктної діяльності в закладах дошкільної освіти. Розроблено, реалізовано та проаналізовано результати експериментальної програми, спрямованої на розвиток комунікативних умінь дітей шостого року життя через інтерактивні форми взаємодії, ігрові та творчі проєкти.

Отримані результати підтвердили ефективність запропонованої методики, яка забезпечує розвиток комунікативної компетентності, сприяє формуванню здатності дітей до співпраці, самовираження, взаєморозуміння та успішної соціалізації в колективі.

Ключові слова: комунікативні навички, дошкільний вік, комунікативна компетентність, проєктна діяльність, психолого-педагогічне проєктування, мовленнєвий розвиток, соціалізація.

Abstract

Hrabivska O.O. **Formation of communication skills in project activities of older preschool children.**

Master's thesis for the degree of Master of Science in the specialty 012 "Preschool Education." – Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubinsky – Vinnytsia, 2025. – 104 p., 3 chapters, 9 sections, 12 appendices, list of references with 60 titles.

The master's thesis is devoted to the study of theoretical and methodological foundations for the formation of communication skills in older preschool children through project-based activities. The paper reveals the essence and structure of communication skills, analyzes psychological and pedagogical approaches to the development of speech competence, and defines the conditions that contribute to the effective formation of communicative interaction among preschoolers.

Particular attention is paid to the theoretical substantiation and experimental verification of pedagogical conditions for implementing project-based activities in preschool educational institutions. An experimental program aimed at developing communication abilities in six-year-old children through interactive forms of interaction, play, and creative projects has been designed, implemented, and analyzed.

The obtained results confirmed the effectiveness of the proposed methodology, which ensures the development of communicative competence and promotes the formation of children's ability to cooperate, express themselves, achieve mutual understanding, and successfully socialize within a group.

Keywords: communication skills, preschool age, communicative competence, project-based activity, psycho-pedagogical design, speech development, socialization.

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день комунікація виступає одним із ключових компонентів успішної соціальної взаємодії. В умовах швидкого розвитку інформаційного суспільства формування комунікативних навичок у дітей стає невід’ємною частиною освітнього процесу. Старший дошкільний вік є важливим періодом для розвитку таких умінь, оскільки саме в цей час діти активно пізнають світ, вдосконалюють свої мовленнєві та соціальні здібності, готуються до подальшого навчання.

Проектна діяльність – це ефективний метод формування комунікативних навичок, адже вона сприяє активній взаємодії між дітьми, об’єднує їх навколо спільної мети та стимулює розвиток мовлення. Розвиток комунікативних навичок у процесі спільної діяльності забезпечує як соціалізацію дитини, так і формує її впевненість у собі, здатність до співпраці, вирішення проблем і вираження власних думок.

Актуальність дослідження підтверджується сучасними науковими працями, які висвітлюють проблематику розвитку комунікативної взаємодії та створення сприятливого освітнього середовища для дитини. Так, у дослідженні Бадіци М. та Бесчастної Ю. (2021) розкрито умови розвитку комунікативної взаємодії дітей п’ятого року життя в самостійній художньо-продуктивній діяльності, що безпосередньо корелює з темою цієї роботи.

В свою чергу, у монографії Бадіци М. (2025) акцентовано увагу на формуванні здоров’язбережувального освітнього середовища як основи гармонійного розвитку дитини – від тілесної активності до ментальної рівноваги. Це середовище створює природні умови для формування емоційної стабільності та розвитку комунікативної компетентності дошкільників.

Проблема формування комунікативної компетентності не залишилося поза увагою і відомих педагогів та психологів: А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голуб, М. Пентилюк, Г. Шелехова, Л. Мамчур, Т. Окуневич, М. Вашуленко, С. Караман та ін. Важливість цього питання підтверджується і вимогами Базового компоненту дошкільної освіти України, який акцентує увагу на розвитку

мовленнєвої та комунікативної компетентності як необхідної умови успішної адаптації дитини до шкільного життя.

Таким чином, дослідження формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дітей старшого дошкільного віку є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору. Воно спрямоване на забезпечення гармонійного розвитку особистості, удосконалення мовленнєвої культури й підготовку дитини до подальшого навчання.

Відтак, актуальність, недостатня розробленість проблеми як в теоретичному так і в практичному аспектах зумовили вибір теми дослідження: **«Формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дитини старшого дошкільного віку».**

Об'єкт дослідження: процес формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови, які сприяють ефективному формуванню комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку через проєктну діяльність.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що активне залучення дітей старшого дошкільного віку до проєктної діяльності сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, зокрема, вміння висловлювати власні думки, співпрацювати з іншими та слухати співрозмовників. Очікується, що використання інтерактивних методів та групових проєктів позитивно вплине на рівень комунікації та соціальної взаємодії дітей.

Завдання:

1. Дослідити теоретичні основи формування комунікативних навичок дошкільників.
2. Проаналізувати методику формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дітей старшого дошкільного віку.

3. Здійснити аналіз сформованості комунікативних навичок у проєктній діяльності у закладах дошкільної освіти.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дитини старшого дошкільного віку.

5. Провести оцінювання ефективності проєктної діяльності у формуванні комунікативних навичок дітей.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі методи дослідження:

теоретичні: аналіз, синтез, систематизація, порівняння, абстрагування, узагальнення науково-теоретичних думок і поглядів та емпіричних даних – для виявлення ступеня розробленості досліджуваної проблеми та з'ясування сутності ключових понять.

емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи); на констатувальному і контрольному етапах експерименту: бесіда, педагогічне спостереження, використання діагностичних критеріїв.

статистичні: кількісний і якісний аналіз експериментальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів.

1. Вперше одержано цілісне теоретико-експериментальне обґрунтування педагогічних умов формування комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку засобами проєктної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

2. Встановлено критерії, показники та рівні сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку у процесі проєктної діяльності (когнітивний, поведінковий, емоційний).

Практичне значення дослідження.

1. Розроблено систему педагогічних умов, які підтвердили свою ефективність у формуванні комунікативних навичок старших дошкільників у ході проєктної діяльності (за результатами констатувального, формувального і контрольного етапів експерименту).

2. Створено діагностичний інструментарій (критерії, показники, рівні), який може бути використаний педагогами для оцінювання комунікативної компетентності дітей та моніторингу динаміки її розвитку.

Експериментальна база дослідження. Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 47» Вінницької міської ради.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у процесі їх обговорення на науково-практичних конференціях, під час педагогічної практики та у процесі підготовки наукових публікацій.

1. Грабівська Ольга. Використання творчих методів у проєктній діяльності для розвитку комунікативних навичок дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2025 р.)* / за ред. Т. М. Кривошеї; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця, 2025. Вип. 14. С. 45–48.

2. Грабівська О.О. Формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дітей старшого дошкільного віку засобами інноваційних технологій. Вісник Науково-дослідної лабораторії «Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в XXI столітті» : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї» . Умань : Візаві, 2025. Вип. XII. С. 66–73.

3. Бадіца М.В., Грабівська О.О. Формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дитини старшого дошкільного віку. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. *Педагогічні науки*. Вип. 3. 2025. Одеса: Видавничий дім «Гельветика» (прийнято до друку).

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел – 60

найменувань та 12 додатків. Загальний обсяг роботи становить – 104 сторінки, основна частина – 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЄКТУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

1.1. Сутність і зміст поняття «комунікативні навички» та їх значення в розвитку дошкільників

Комунікативні навички – надзвичайно важлива складова розвитку кожної дитини дошкільного віку. Саме завдяки їм маленька людина вчиться спілкуватися з іншими, висловлювати свої думки, відчувати і розуміти емоції співрозмовника, а також будувати перші соціальні стосунки, які стають основою для дружби, співпраці та успішного навчання в майбутньому [40].

Коли ми говоримо про комунікативні навички у дошкільнят, маємо на увазі не лише вміння правильно говорити, а й здатність слухати, ставити запитання, відповідати, обмінюватися думками у розмові та брати участь у групових іграх і спільних заняттях. Велике значення має і невербальна комунікація: міміка, жести, рухи тіла, інтонація. Через ці природні способи діти передають свої почуття, демонструють настрій і вчаться розпізнавати емоції інших [40].

В дошкільному віці комунікативні навички допомагають дітям відчувати себе частиною колективу. Вони навчаються дотримуватися правил групи, розуміти емоції і потреби однолітків, розвивати співпереживання і емпатію. Водночас мовлення стає інструментом пізнання світу: через спілкування діти отримують нові знання, пробують висловлювати власні ідеї, розмірковують, навчаються логічно поєднувати причину і наслідок, аналізувати інформацію та знаходити рішення проблем разом з іншими [60].

Комунікативні навички також впливають на внутрішній світ дитини. Вміння висловити свої почуття, зрозуміти емоції інших і будувати доброзичливі стосунки підвищує впевненість у власних силах, формує позитивну самооцінку та допомагає відчувати радість від спілкування. В цей час дитина відкриває для

себе світ людських взаємин, вчиться співпрацювати і ділитися своїми думками та переживаннями [12].

З сучасних психолінгвістичних позицій розуміння механізмів мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку та пошук шляхів подолання можливих труднощів у мовленні можливі лише за умови чіткого усвідомлення природи мови, її структури та особливостей формування в ранньому онтогенезі.

Мова відіграє ключову роль у розвитку особистості дитини: через прагнення пізнавати світ, спілкуватися та виражати власні думки дитина природно стимулюється до активного використання мовних засобів. Розвиток мовлення одночасно сприяє формуванню інтелектуального потенціалу, активізує пізнавальну діяльність, розширює світогляд та підтримує формування комунікативних навичок, які є основою соціальної взаємодії [60].

Мовна діяльність дитини дошкільного віку охоплює психофізіологічні процеси, спрямовані на сприйняття, розуміння та активне відтворення мовлення в усній та письмовій формах. Це складний, багаторівневий процес, який тісно пов'язаний з іншими психічними функціями та формує основу для подальшого засвоєння мовних норм і правил. До структури мовної діяльності входить сукупність навичок і дій, що поступово формуються в процесі розвитку, полегшують використання мови для спілкування та сприяють засвоєнню нових знань [49].

В психологічному контексті мова розглядається як психічний процес, що тісно пов'язаний з усіма пізнавальними процесами дитини. Психолінгвістика підкреслює, що мовлення є психічною діяльністю, в якій виділяють етапи сприйняття, розуміння та продукування мови. В дошкільному віці мовлення розвивається інтенсивно: від формування простих словосполучень до побудови речень, розвиток яких служить показником загального психофізичного розвитку дитини [49].

Важливим теоретичним підґрунтям багатьох досліджень став психолінгвістичний погляд на мовленнєву діяльність та психологічні механізми її формування, запропонований Є. Соботович. Її роботи зосереджувалися на

двох основних ланках мовленнєвої діяльності – мові як внутрішньому засобі та мовленні як способі активного використання мови. Вона виділяла лінгвістичний компонент і формування комунікативних навичок, підкреслюючи, що мова дитини є інтерактивним процесом, спрямованим як на засвоєння, так і на використання мовних знань у спілкуванні, зокрема у говорінні, слуханні, читанні та письмі. Дослідження Соботович визначили види мовної компетентності, їхній зміст і психологічну структуру, що особливо важливо для ефективного формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку [39, с. 244].

Саме тому важливо простежити етапи формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку від трьох до шести років. Цей період характеризується активною потребою у свідомому спілкуванні: мовлення трирічних дітей поступово стає зв'язним, покращується розуміння мовлення оточуючих, а власне мовлення значно активізується і збагачується. На цьому етапі формується здатність висловлювати свої потреби та емоції за допомогою коротких речень, а також реагувати на запитання дорослих [11, с. 44].

У віці чотирьох років відбувається перехід від ситуативного до контекстного мовлення, активізується розвиток монологічних форм. Діти починають будувати прості розповіді про власний досвід та описувати події навколишнього світу. В цьому віці інтенсивно збагачується словниковий запас, зокрема конкретними назвами предметів, словами з функціональними ознаками та властивостями, узагальнюючими термінами і дієсловами, що передають стани та переживання людини. Формуються перші уявлення про лексичні явища, такі як антоніми, пароніми та образні слова [11, с. 44].

П'ятирічні діти демонструють значний прогрес у розвитку мовленнєвої діяльності. Потреба пізнавати навколишній світ через пояснення дорослого стимулює розвиток пояснювального мовлення. Розвиваються навички ставити запитання, формулювати короткі міркування, описувати події та персонажів казок і оповідань. Інтенсивно зростає активний і пасивний словниковий запас, удосконалюються граматичні структури мови. Водночас у мовленні все ще

можуть з'являтися деякі помилки, а точне передання змісту казок та оповідань може потребувати підтримки дорослого [28, с. 44].

У віці п'яти-шести років діти демонструють стабільний розвиток монологічного мовлення. Вони здатні дослухати до кінця чужу розповідь, аналізувати її та відповідати питаннями. Розвиваються навички формування розповіді, опису та міркування з опорою на наочність. Засвоєння граматичних форм поступово наближається до завершення, а словниковий запас продовжує зростати. Діти активно фантазують, створюють власні сюжети та персонажів, що сприяє розвитку творчого мовлення та формуванню комунікативних навичок [28, с. 44].

Таким чином, формування комунікативних навичок у дошкільному віці безпосередньо пов'язане з віковими особливостями мовленнєвого розвитку, розвитком словникового запасу та активним спілкуванням із дорослими та однолітками. До шести років діти здатні продукувати зв'язні монологи, описувати події, передавати зміст казок та мультфільмів, однак повноцінне оволодіння навичками монологічного мовлення потребує цілеспрямованого навчання та розвитку мотивації до спілкування [44, с. 137; 54].

В цей період у мовленні дітей дошкільного віку з'являються нові елементи, такі як прізвиська та дражливі слова. Дитина починає поєднувати знайомі й незнайомі слова, формується усвідомлене бажання ставити запитання. За відсутності партнера діти можуть розмовляти самі з собою, що свідчить про усвідомлену мовленнєву діяльність [21].

Словниковий запас дітей старшого дошкільного віку становить приблизно 2–3 тисячі слів і відображає базові норми національної мови. Ядро словникового запасу формується саме в цей період і в подальшому суттєво не змінюється: у п'ять–шість років діти вже вільно володіють мовою, можуть обговорювати абстрактні теми з дорослими та здійснювати поза ситуативне пізнавальне спілкування. До п'яти років активно формується орієнтація на значення мови, що є важливою передумовою повноцінного мовного розвитку та засвоєння полісемічних значень і семантичних відтінків [21].

В цей час у дітей формується також свідоме ставлення до слів із переносним значенням – метафор, фразеологізмів та інших образних слів. Таким чином, словниковий запас дитини в перші п'ять років життя розвивається в кількісному та якісному аспектах разом із розвитком основних психічних процесів: мислення, сприйняття, пам'яті та уяви, розширенням взаємодії із зовнішнім світом і вдосконаленням процесів спілкування [9, с. 132].

Мовленнєвий і фонематичний розвиток мають ключове значення для формування словникового запасу в цей період. До них належать розвиток фонем, фонематичних та фонологічних процесів, фонематичної уваги, слухового контролю, фонематичних уявлень, фонематичного аналізу та синтезу. Завдяки цьому мовлення дитини поступово виходить на новий якісний рівень, і цей процес, як правило, завершується до чотирьох років [10, с. 257].

Особливу роль у розвитку фонематичної сторони мовлення відіграє слухова увага. Вона виступає каталізатором усіх фонематичних процесів і стимулює їхній подальший розвиток. Формування механізмів слухової уваги забезпечує вдосконалення словникового запасу та граматичної системи дитини в усному спілкуванні. Баланс між гальмівними та збуджувальними нейродинамічними процесами дозволяє дитині зосереджуватися на пізнавальному об'єкті, утримувати увагу та переключатися між ними без зусиль. Порушення цього балансу може призводити до труднощів у фонологічному розвитку, зокрема у розрізненні звуків [10, с. 257].

Нормальна робота слухового контролю у віці від двох до приблизно п'яти років дозволяє дитині розпізнавати та запам'ятовувати правильне звучання слів ще до того, як вона навчиться чітко їх вимовляти. У цей період формується фонематичне сприйняття – дитина накопичує звукові зразки мовлення дорослих, поступово створюючи власну систему звукових орієнтирів. Якщо ж фонематичні уявлення формуються на основі неточної або спотвореної вимови, дитині складно помітити різницю між власними помилками та правильним мовленням інших [8].

Важливою складовою цього процесу є розвиток фонематичного слуху – здатність розрізняти різні відтінки звучання одного й того самого звука та правильно використовувати їх для розмежування слів за змістом. Цей аспект є необхідним для подальшого формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку [8].

За умов нормального мовленнєвого розвитку опанування дитиною простих звуків зазвичай завершується до чотирирічного віку. У цей період артикуляція голосних та найпростіших приголосних поступово формує базу для засвоєння складніших звукових елементів. Після чотирьох років діти починають упевненіше відтворювати групи звуків, що потребують більш точних артикуляційних рухів – свистячі, шиплячі та сонорні [19].

Близько п'яти років більшість дітей уже правильно вимовляють усі тверді й м'які, дзвінкі та глухі звуки, за винятком окремих шиплячих і сонорних, які можуть вимагати додаткового тренування. Процес оволодіння складовою структурою слова є досить складним і тривалим. У мовленні дітей двох-трьох років часто спостерігаються порушення будови багатоскладових слів: вони можуть пропускати склади, переважно в середині слова, спрощуючи вимову. З розвитком мовленнєвого досвіду та активною мовною практикою ці труднощі поступово долаються і зникають у повсякденному спілкуванні [19].

Таким чином, діти з типовим мовленнєвим розвитком зазвичай повністю оволодівають структурою чотирискладових слів до завершення п'ятого року життя. Аналіз особливостей становлення мовленнєвої діяльності показує, що розвиток її основних компонентів є складним, поетапним і тісно взаємопов'язаним процесом, який значною мірою залежить від зростання комунікативних потреб дитини [11, с. 44].

Формування комунікативних навичок, у свою чергу, становить центральну ланку гармонійного розвитку дошкільника, оскільки сприяє його успішній соціалізації, пізнавальному збагаченню та емоційному становленню. Поняття «комунікативні навички» охоплює сукупність мовленнєвих і немовленнєвих умінь, які забезпечують ефективну взаємодію дитини з оточенням. У

дошкільному віці вони набувають особливої ваги, адже формують основу для опанування мови, розвитку мислення, вираження емоцій і побудови стосунків із ровесниками та дорослими [28, с. 44].

Розвинені комунікативні навички сприяють появі впевненості у власних силах, підвищують рівень емпатії та здатність до конструктивної взаємодії в колективі. Водночас вони виступають важливим чинником формування мовленнєвої компетентності, яка слугує підґрунтям для подальшої навчальної діяльності. Отже, формування комунікативних навичок у дошкільному віці є невід'ємним складником цілісного виховного процесу, спрямованого на підготовку дитини до успішної адаптації у соціумі та майбутньому освітньому середовищі [44, с. 137; 54].

1.2. Особливості формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Поняття «комунікативна готовність дитини до навчання в ЗДО» охоплює комплекс психологічних, емоційних, соціальних та когнітивних характеристик, що визначають здатність дитини успішно включатися у навчальний процес і взаємодіяти з оточенням. Воно передбачає як базові знання, так і уміння ефективно спілкуватися, розуміти соціальні правила та норми, що діють у групі однолітків та колективі вихователів [29].

Комунікативна готовність включає розвинені емоційні навички, здатність проявляти емпатію, усвідомлювати почуття інших, а також активно взаємодіяти з дорослими та ровесниками. Дитина повинна вміти висловлювати власні думки, слухати інших, вирішувати конфлікти та адаптуватися до різних соціальних ситуацій, демонструючи цим свою готовність до навчання та участі у спільній діяльності [23].

Для ефективного формування комунікативних навичок необхідно створювати умови, у яких дитина могла б практикувати мовлення в реальних ситуаціях спілкування. Наприклад, під час сюжетно-рольових ігор дитина обирає роль, взаємодіє з іншими учасниками гри, висловлює власні пропозиції,

обговорює дії партнерів і слухає їхню думку. Такі ігрові ситуації допомагають формувати навички врахування точки зору співрозмовника, розвитку мовної гнучкості та здатності обґрунтовувати власні рішення.

Формування комунікативних навичок відбувається через взаємодію дитини з дорослими та однолітками і проявляється у поступових якісних змінах структури мовленнєвої діяльності та її соціальної взаємодії [43, с. 123].

Важливою складовою є взаємодія з однолітками, яка стимулює мовленнєву активність та формує міжособистісні навички. Наприклад, під час колективного малювання чи будівництва із конструктора діти обговорюють свої плани, домовляються про правила гри, вчаться висловлювати прохання і пояснювати свої дії. В таких умовах формуються основи співпраці, взаєморозуміння та соціальної адаптації, а також розвиваються вміння формулювати власні думки та аргументувати їх [59].

Комунікативні навички передбачають здатність дитини не лише ініціювати контакт, а й реагувати на дії партнера, розуміти його наміри та коригувати власні мовленнєві дії залежно від ситуації. Саме через такі взаємодії відбувається поступове формування комунікативних навичок, які забезпечують ефективну участь дитини у навчальному процесі та повсякденному житті групи [43, с. 90].

Мовленнєвий розвиток відбувається поетапно. В перші роки життя дитина накопичує слухові враження, наслідує інтонацію та ритміку мовлення, що створює передумови для подальшого оволодіння мовними засобами. Наступний етап характеризується появою активного мовлення: дитина починає розуміти прості висловлювання дорослих, вперше використовує слова у власному мовленні і поступово входить в усвідомлений процес комунікації. Третій етап охоплює дошкільний період і триває до семирічного віку, коли дитина розширює словниковий запас, удосконалює граматичні структури та інтонаційну виразність, оволодіває мовою як основним засобом комунікації та соціальної взаємодії [11, с. 231].

В процесі гри та навчальної діяльності дитина набуває досвіду різних типів комунікації. Наприклад, під час спільного читання казок або перегляду мультфільмів вихователь ставить запитання: «Що сталося з героєм? Чому він так вчинив?», і дитина вчиться висловлювати власне судження, відстоювати думку та враховувати позицію інших дітей. Такі вправи сприяють розвитку логічного мислення, уміння аналізувати події та формують емоційну чутливість, що є ключовим для соціальної адаптації та формування комунікативних навичок [16, с. 35].

Підготовка дитини до відвідування ЗДО передбачає розвиток здатності планувати та контролювати власну поведінку, орієнтуватися у соціальному та природному середовищі і застосовувати набуті знання на практиці. Діти, в яких ці навички недостатньо розвинені, частіше концентруються лише на чуттєвому сприйнятті, мають труднощі з уважним слуханням та виконанням завдань, а також менш активно включаються у навчальний процес [25, с. 98].

Навчання в ЗДО формує нові форми соціальної взаємодії, розвиток особистісного ставлення до себе та світу, а також навички адаптації до різноманітних соціальних умов.

Науковець К. Божович наголошує, що готовність до ЗДО передбачає засвоєння нової соціальної ролі дошкільника, що супроводжується змінами у соціальних відносинах та відповідальністю за дотримання норм поведінки [22, с. 34].

Соціалізація дитини значною мірою залежить від сімейного оточення, де формується базове розуміння себе та світу. Позитивна підготовка до ЗДО забезпечує швидку адаптацію до нових соціальних умов та сприяє ефективному засвоєнню знань, розвитку особистісних і соціально-психологічних якостей. Наявність знань і навичок без внутрішньої мотивації до навчання та спілкування не гарантує успіху; лише розвиток соціально-комунікативної готовності дозволяє дитині реалізувати свій потенціал і активно включатися у навчальний процес [17, с. 111; 35, с. 52].

Таким чином, формування комунікативних навичок у дошкільному віці є ключовим елементом готовності дитини до навчання в ЗДО. Воно забезпечує успішну інтеграцію у соціальне середовище, розвиток здатності до взаємодії та самовираження, а також створює підґрунтя для подальшого навчання і соціалізації. Через ігрову та навчальну діяльність дитина отримує можливість навчитися висловлювати свої думки, розуміти інших, будувати дружні стосунки та творчо проявляти себе, що робить її активним і свідомим учасником освітнього процесу.

1.3. Психолого-педагогічне проєктування як джерело формування комунікативних навичок у дітей шостого року життя

Метод проєктів належить до групи інноваційних методів проблемного навчання, що орієнтуються на поетапну організацію діяльності через активну взаємодію педагога та дітей. Його сутність полягає не лише у виконанні певного завдання, а й у створенні умов для самостійного пошуку шляхів досягнення мети, вирішення проблемної ситуації, розвитку мислення та ініціативності. Головна мета методу полягає в досягненні результату, який є практичним відображенням засвоєних знань, умінь і навичок, що виникають у процесі розв'язання визначеної проблеми. Саме тому метод проєктів розглядають не лише як сучасну педагогічну технологію, а і як дієвий спосіб формування у дітей досвіду творчої, пізнавальної та соціальної активності. Український педагог Григорій Ващенко слушно зазначав, що метод проєктів є засобом «пристосування змісту та методів навчання до особливостей дитячої природи», підкреслюючи його гуманістичну спрямованість і природовідповідність.

Застосування методу проєктів у дошкільній освіті передбачає орієнтацію на активну участь дітей у навчальному процесі, стимулювання їхнього інтересу до конкретних проблем та пошуку шляхів їхнього вирішення через власну діяльність. Важливо, що діти не лише отримують знання, а й навчаються застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях, взаємодіючи з ровесниками та дорослими. Це забезпечує перехід від репродуктивного навчання до

діяльнісно-творчого, у якому провідну роль відіграє особистий досвід дитини. Такий підхід сприяє розкриттю потенціалу кожного вихованця, допомагає формувати його самостійність, упевненість у власних силах та позитивну самооцінку [18; 46].

Проектна діяльність поєднує два взаємопов'язані аспекти – педагогічний і психологічний. З одного боку, педагог виступає організатором освітнього процесу, спрямовує дитину, створює умови для розвитку, мотивує та підтримує. З іншого боку, проект є потужним інструментом психолого-педагогічного впливу, який формує в дітей здатність самостійно мислити, планувати, приймати рішення, співпрацювати з іншими. Доктор психологічних наук Тамара Піроженко називає метод проектів «психолого-педагогічним проектуванням», підкреслюючи, що педагог, використовуючи його, допомагає дитині осмислити власні дії, знайти особистісний сенс у навчанні, розвинути інтерес до пізнання світу [34, с. 11; 38].

Застосування методу проектів у дошкільній освіті вимагає поєднання різноманітних форм і методів роботи, які доповнюють один одного. Це можуть бути елементи теорії розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ), моделювання, рефлексивні вправи, спостереження, експериментування, творчі та сюжетно-рольові ігри, що дозволяють дитині не лише засвоювати знання, а й емоційно проживати процес пізнання [31]. Таке різноманіття форм забезпечує активну участь дітей у процесі навчання та підтримує високий рівень зацікавленості.

Розвиток проектної діяльності у дітей відбувається поступово, у відповідності до вікових особливостей. До п'яти років її зазвичай визначають як наслідувально-виконавську. Через обмежений життєвий досвід діти цього віку ще не здатні повною мірою проявляти самостійність у постановці проблеми чи виборі шляхів її розв'язання. Тому провідна роль належить педагогу, який уважно спостерігає за інтересами дітей, пропонує теми, що викликають емоційний відгук, і допомагає формулювати проблеми у зрозумілій для них формі.

У міру зростання, приблизно до кінця п'ятого року життя, у дітей накопичується соціальний досвід, формується здатність до елементарного аналізу та планування. Вони вже можуть визначати проблему, уточнювати мету, добирати матеріали чи інструменти, необхідні для реалізації задуму. На цьому етапі педагог переходить від позиції лідера до ролі партнера та консультанта, який лише допомагає дитині реалізовувати її власні ідеї, підтримує ініціативу та спрямовує до самостійності.

Метод проєктів формує в дошкільників не лише пізнавальні, а й особистісні якості. Він розвиває творче ставлення до навколишнього світу, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, бачити проблему в різних ситуаціях і шукати шляхи її подолання. Проєктна діяльність спонукає дитину мислити, діяти, експериментувати, що в свою чергу підвищує її впевненість, самоповагу та внутрішню мотивацію до навчання. Діти працюють із задоволенням і без примусу, оскільки теми проєктів відповідають їхнім інтересам, мають емоційний відгук і практичне значення для них самих [52].

Проєктна діяльність у дошкільному закладі охоплює всі основні сфери активності дитини – пізнавальну, ігрову, художньо-творчу, комунікативну. Вона стає природною формою організації життєдіяльності як у групі дитсадка, так і вдома з батьками. Кожен проєкт починається зі створення педагогом певної ситуації, яка викликає у дітей запитання, спонукає до роздумів і пошуку відповіді. Це може бути спостереження за природним явищем, цікаве запитання, проблемна казка чи експеримент. Таким чином, метод проєктів дозволяє перетворити пізнання на живий процес відкриття світу.

Переваги методу проєктів у роботі з дітьми старшого дошкільного віку очевидні. Він активізує творчу діяльність, стимулює пізнавальний інтерес, забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини. У процесі роботи над проєктами формуються життєва компетентність, здатність ефективно діяти у різних життєвих ситуаціях, розвивається емоційно-образна сфера, формується позитивна «Я-концепція», що виявляється у впевненості дитини у власних силах, у почутті прийняття та любові з боку оточення. Окрім цього, проєктна

діяльність сприяє розвитку креативності, відповідальності, самостійності у прийнятті рішень, комунікативних навичок і соціальної компетентності [30].

Процес участі дітей у проєктній діяльності є складним, але водночас динамічним і захопливим. Він побудований на врахуванні вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, а також на створенні умов для розвитку їхньої самостійності, ініціативності та комунікабельності. У центрі будь-якого проєкту перебуває міжособистісне спілкування, що супроводжує дитину на кожному етапі роботи – від зародження ідеї до її реалізації. Саме у процесі взаємодії з іншими дітьми та педагогом розкривається потенціал дитини як активного учасника освітнього процесу. Застосовуючи різні методи дослідження, експериментування, спостереження й творчого пошуку, дитина не лише здобуває нові знання, а й навчається аналізувати, порівнювати, систематизувати й узагальнювати інформацію, працювати в колективі, слухати інших і відстоювати власну думку [55].

Таке спілкування в процесі реалізації проєктів має не лише пізнавальне, а й виховне значення, адже сприяє розвитку моральних якостей, комунікативних навичок та емоційної сфери. Успішне завершення проєкту викликає у дітей почуття задоволення від власних досягнень, формує впевненість у своїх силах, стимулює прагнення до самопізнання й подальшого саморозвитку. Отриманий результат має не лише матеріальну, а й емоційну цінність, оскільки дитина відчуває радість від того, що її зусилля були значущими для групи, вихователя або родини. Таким чином, проєктна діяльність стає джерелом формування пізнавальних, особистісних і соціальних мотивів, що забезпечують гармонійний розвиток особистості дошкільника.

Метод проєктів відзначається своєю інтегративністю, адже поєднує різні види діяльності – пізнавальну, ігрову, трудову, дослідницьку, творчу. Це сприяє формуванню у дітей цілісного сприйняття світу, розвитку гнучкого мислення й уміння застосовувати здобуті знання у нових ситуаціях [29]. Залежно від змісту, проєкти можуть бути короткотривалими – такими, що реалізуються протягом одного заняття або дня, або ж довготривалими – від кількох днів до двох

тижнів. Окрему групу становлять тематичні тривалі проєкти, наприклад, «Життя дерева», які можуть тривати протягом навчального року і включати серію менших підпроєктів із підсумковими презентаціями, виставками чи святковими заходами. Участь у таких формах роботи забезпечує системність сприйняття, а також формує у дітей відчуття послідовності, відповідальності та завершеності.

Більшість проєктів реалізуються безпосередньо в межах закладу дошкільної освіти, але педагогічна практика свідчить про ефективність залучення родинних проєктів, коли діти спільно з батьками виконують певні завдання вдома. Таке поєднання сімейного та освітнього середовища підсилює емоційний вплив, сприяє об'єднанню зусиль усіх учасників виховного процесу та зміцнює зв'язок між дитячим садком і родиною.

Ефективне використання методу проєктів потребує від педагога перегляду своїх професійних орієнтирів. Сучасний вихователь уже не виступає лише джерелом знань – він стає співучасником, партнером, а іноді й натхненником дитячого пошуку. Його завдання полягає у створенні таких умов, які дозволять кожній дитині розкрити свій потенціал, проявити ініціативу та отримати задоволення від результату спільної діяльності [57]. Педагог у цьому контексті виконує роль наставника, який підтримує, спрямовує, але не диктує готових рішень.

На підготовчому етапі проєкту важливо подбати про створення предметно-розвивального середовища, що стимулюватиме пізнавальну й ігрову активність. Так, під час реалізації проєкту «Гарбузові посиденьки» педагог може оформити тематичний куточок із гарбузами, виробами з них, ілюстраціями, кулінарними книжками та енциклопедіями. Такий підхід допомагає дітям поринути в тему, розвиває естетичний смак і забезпечує безпосередній зв'язок між навчанням і реальним життям [4].

У процесі планування педагог може використовувати символи як умовні позначення, що полегшують дітям розуміння етапів і завдань проєкту. Знайомство з ними відбувається в ігровій формі – через завдання на

відповідність або сюжетні ігри. Використання символів розвиває у дітей аналітичне мислення, допомагає структурувати діяльність і контролювати її послідовність. Діти вчаться визначати, про що хочуть дізнатися, планують, де шукати інформацію, і вирішують, який результат хочуть отримати. Така форма організації розвиває уяву, увагу, логічне мислення та відповідальність за спільну справу.

Залучення батьків до проєктної діяльності є надзвичайно важливим елементом педагогічного процесу. Вихователь разом із дітьми планує завдання, які вони можуть виконати вдома разом із родиною: зібрати колекцію природних матеріалів, виготовити атрибути для виставки, підготувати інформацію для презентації тощо. Головне, щоб ці завдання були посильними, цікавими й викликали у дітей бажання діяти спільно з дорослими [35]. Такий підхід сприяє гармонізації взаємин у сім'ї, створює позитивний емоційний фон та підтримує єдність освітніх і виховних впливів.

Ефективність проєктної діяльності у дошкільному закладі значною мірою залежить від урахування вікових і психологічних особливостей дітей. Важливо забезпечити атмосферу довіри, співпраці та взаємоповаги, де кожна дитина відчуває себе значущою. Успіх реалізації проєкту визначається не змагальністю, а колективним результатом, де головним є не перемога, а процес пізнання, творчості та взаємодії [56].

Проєктна діяльність у дошкільній освіті має беззаперечний потенціал у формуванні творчої, самостійної, мислячої особистості, здатної ставити цілі, приймати рішення, планувати власні дії та відповідати за результат. Вона сприяє розвитку пізнавальної активності, комунікативних і соціальних умінь, формує вміння застосовувати знання у практичних ситуаціях і знаходити нові способи розв'язання проблем. Саме через участь у проєктах діти навчаються мислити широко, працювати в команді та доводити розпочате до завершення [2, с. 65].

Однією з провідних переваг проєктної діяльності є її практична спрямованість та гнучкість. Теми можна адаптувати до інтересів дітей, що робить навчання цікавим, живим і мотивуючим. Участь батьків і родини додає

проєктам особливого змісту, підсилює емоційний зв'язок між дитиною та дорослим, створюючи простір для співпраці, радості й взаємопідтримки [19]. Таким чином, проєктна діяльність у дошкільному закладі виступає не лише інноваційною формою навчання, а й дієвим засобом розвитку особистості, що здатна творчо мислити, взаємодіяти та будувати власну освітню траєкторію.

Успішна реалізація проєктної діяльності у закладах дошкільної освіти передбачає врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, створення комфортного психологічного середовища та організацію навчання, що спонукає до самовираження і взаємодії. Педагогу важливо застосовувати методи активного навчання, серед яких особливе місце займає постановка проблемних запитань, що стимулюють пізнавальну активність, допитливість і творчий підхід до вирішення завдань. Такий підхід допомагає дітям не лише засвоювати нові знання, а й самостійно шукати шляхи розв'язання навчальних і життєвих ситуацій, що сприяє розвитку критичного мислення та ініціативності.

Проєктна діяльність у дошкільному віці має ще одну важливу перевагу – вона є ефективним інструментом для налагодження партнерських стосунків між вихователем і дітьми. У спільній роботі над проєктом діти поступово опановують навички колективної взаємодії, вчаться висловлювати власні думки, слухати і приймати позицію інших, координувати спільні дії та досягати узгоджених результатів. Такий досвід формує не лише комунікативні вміння, а й соціальну зрілість, відповідальність за спільну справу, що є надзвичайно важливими якостями для подальшого навчання та життя.

Впровадження проєктного підходу у дошкільну освіту дозволяє перейти від традиційного передавання знань до створення умов, у яких дитина є активним суб'єктом навчання. Проєкти сприяють формуванню ключових компетентностей, необхідних для успішного подальшого навчання, зокрема пізнавальної самостійності, креативності, комунікативності та вміння працювати в команді. Вони допомагають дітям побачити зв'язок між теорією та практикою, відчутти значення отриманих знань для реального життя, що в

результаті сприяє вихованню гармонійно розвиненої особистості, готової до викликів майбутнього.

Метод проєктів у дошкільній освіті трактується як ефективний засіб організації навчального процесу, який інтегрує навчальні, дослідницькі, комунікативні та прогностичні аспекти. У межах цього підходу зазвичай реалізується «навчальний проєкт», який має конкретну мету, етапи виконання та кінцевий продукт, що можна представити публічно. У сучасній українській педагогіці питання впровадження проєктного методу активно досліджують такі науковці, як О. Савченко, І. Єрмаков, О. Онопрієнко, Г. Сазоненко, В. Тищенко, А. Цимбалару та інші.

Зокрема, О. Савченко розглядає проєктне навчання як систему дидактичних засобів – цілей, змісту, методів, – що забезпечує поетапне моделювання процесу розв’язання навчальних і життєвих проблем, які потребують пошуку, аналізу, дослідження та співпраці. О. Онопрієнко, своєю чергою, визначає метод проєктів як інтегровану модель освітньої діяльності, що об’єднує пізнавальну, комунікативну, ігрову, художню, дослідницьку, пошукову та громадсько-корисну активність дітей. Саме така інтеграція видів діяльності сприяє гармонійному розвитку особистості та створенню умов для формування комунікативних, когнітивних і творчих компетентностей.

Структурно проєктна діяльність включає три взаємопов’язані компоненти: орієнтувально-мотиваційний, операційно-виконавський і рефлексивно-оцінювальний. Діти можуть працювати над індивідуальними, груповими або колективними проєктами, де кожен учасник виконує власну роль, а результат спільної діяльності набуває матеріального або символічного вираження – у вигляді виставки, аплікації, виробу, журналу чи навіть міні-вистави. Таке поєднання спільної мети з індивідуальним внеском кожної дитини стимулює відповідальність, ініціативність та взаємоповагу у процесі спільної діяльності.

Проєктна діяльність у дошкільників виконує роль своєрідної моделі майбутньої професійної діяльності, оскільки її зміст охоплює широкий спектр

компетентностей. Вона сприяє розвитку вміння співпрацювати, організовувати власну діяльність, працювати з інформацією – збирати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати та використовувати її для досягнення практичних результатів. Крім того, у дітей формується здатність оцінювати власні можливості, розуміти власні інтереси, проявляти пізнавальну активність і дослідницьку поведінку. Завдяки цьому підвищується навчальна мотивація, розширюється світогляд і збагачується система цінностей [6].

Технологія проєктного навчання у ЗДО базується на виконанні серії взаємопов'язаних завдань, у яких діти є безпосередніми учасниками освітнього процесу. Кожен етап – від планування до презентації результату – передбачає активне залучення дітей у процес дослідження, обговорення, прийняття рішень і творчого самовираження. Проєкти обов'язково мають практичний або соціально значущий результат, що дозволяє дитині відчувати власну успішність і цінність власного внеску в спільну справу. Вибір конкретних завдань, методів і форм проєктної роботи залежить від теми, рівня підготовленості дітей, індивідуальних інтересів та складу групи. Це забезпечує гнучкість у плануванні освітнього процесу, інтеграцію знань із різних сфер і врахування особистісних особливостей вихованців [5, с. 26].

Успішне впровадження проєктного навчання неможливе без зміни ролі вихователя. Він перестає бути лише джерелом знань і стає фасилітатором – організатором, консультантом і наставником. Його завдання полягає у створенні сприятливих умов для прояву ініціативи дітей, підтримці їхніх ідей, організації спільної діяльності та корекції освітнього процесу. Вихователь допомагає дітям визначити тему проєкту, поставити цілі, розподілити ролі, організовує спостереження, обговорення, узагальнення результатів і підбиття підсумків. Саме така співпраця забезпечує демократичний характер навчання, де дитина виступає активним творцем власного пізнавального досвіду, а педагог – партнером у навчальній взаємодії.

Як зазначає О. Онопрієнко, проєктна діяльність набуває рис освітньої технології тоді, коли реалізується як послідовний цикл дій із чітко визначеними

етапами, ролями учасників та очікуваними результатами. Відправною точкою є постановка мети та проблеми, яка має практичне або емоційне значення для дітей. Потім вихованці разом з вихователем планують хід роботи, збирають інформацію, обговорюють варіанти вирішення, реалізують задум, а згодом презентують отримані результати. Саме в процесі такої діяльності діти набувають важливих соціальних ролей – лідера, виконавця, посередника, організатора – і розвивають комунікативні вміння, необхідні для подальшого життя в суспільстві.

Сучасні науковці визначають різноманітні класифікації проєктів, що допомагають педагогам адаптувати метод до конкретних освітніх завдань. Вони можуть відрізнятися за домінуючим видом діяльності (дослідницькі, творчі, ігрові, ознайомчо-інформаційні чи практично орієнтовані), за кількістю учасників (індивідуальні, парні або групові), за рівнем контактів (локальні, регіональні, міжнародні), за змістом (міжпредметні або монопроєкти) та за тривалістю виконання (короткострокові, середньої тривалості чи довготривалі) [15].

Залежно від провідного виду діяльності, у сучасній педагогіці виділяють кілька типів проєктів, кожен із яких має власні особливості, структуру та педагогічний потенціал. Дослідницькі проєкти передбачають організацію пізнавальної діяльності дітей як під час занять, так і у вільний час. Їх головна мета полягає у створенні умов, за яких дитина має змогу самостійно або разом з однолітками розкрити певну проблему, відчувати себе дослідником, який спостерігає, аналізує, робить висновки. Такі проєкти вважаються найскладнішими для дошкільного віку, адже вони потребують опанування логічної послідовності дій, усвідомлення етапів пошукової діяльності та формулювання результатів. Як зазначає Додусенко Н., структура дослідницького проєкту передбачає чітке визначення теми, обґрунтування її актуальності, формулювання об'єкта, предмета, завдань, вибір методів дослідження, побудову гіпотези та розробку шляхів її перевірки. У процесі такої діяльності діти не лише поглиблюють свої знання, але й формують навички

логічного мислення, пізнавальну активність і самостійність, що є важливою умовою їхньої готовності до навчання в школі.

Особливе місце серед різновидів займають творчі проєкти, які вважаються найпоширенішими у практиці дошкільної освіти. Вони спрямовані на розвиток індивідуальних здібностей, естетичного смаку та креативного мислення. Структура таких проєктів є гнучкою, вона формується самими учасниками у процесі діяльності, що створює атмосферу співтворчості та спільного пошуку. Результати творчих проєктів можуть бути найрізноманітнішими – від альбому чи рукописного журналу до вистави, свята або мультимедійного продукту. Участь у таких проєктах допомагає дітям навчитися планувати власну діяльність, узгоджувати дії з однолітками, розвивати уяву та відчуття краси, а головне – виявляти ініціативу й віру у власні можливості.

Важливу роль у формуванні практичних умінь мають практико-орієнтовані проєкти, спрямовані на створення реального, корисного продукту, що допомагає розв'язати конкретні проблеми або покращити умови життя дітей у закладі дошкільної освіти. За визначенням Н. Додусенко, результатом таких проєктів можуть бути методичні посібники, розвивальні ігри, наочні матеріали, вироби декоративно-прикладного мистецтва, а також предмети, які підвищують комфорт і безпеку дитячого середовища. Такі проєкти навчають дітей відповідальності за результат спільної праці, формують навички планування та співпраці. Окремо виділяються соціально орієнтовані проєкти, які виховують у дітей почуття емпатії, турботи та бажання допомагати іншим, наприклад дітям-сиротам або людям з інвалідністю.

Рольові або ігрові проєкти мають виняткове значення у розвитку соціально-комунікативних компетентностей дошкільників. У них дитина має змогу приміряти на себе різні ролі – від казкових персонажів до представників реальних професій. Завдяки грі як провідній діяльності цього віку такі проєкти сприяють засвоєнню соціальних норм, розвитку уяви, акторських і сценічних здібностей. Вони дозволяють дітям не просто виконувати роль, а проживати її,

розуміючи мотиви, почуття та поведінку інших людей. Гнучкість структури ігрових проєктів забезпечує спонтанність і творчість, що робить їх особливо привабливими для дітей і ефективними з точки зору педагогічного впливу.

Ознайомчо-орієнтовані або інформаційні проєкти спрямовані на розширення світогляду дітей, знайомство з новими сферами діяльності людини, явищами природи, мистецтвом і культурою. Вони часто передбачають проведення міні-досліджень, віртуальних екскурсій, бесід або створення тематичних презентацій. Такі проєкти розвивають у дітей навички пошуку, відбору та систематизації інформації, формують інтерес до пізнання світу. Їхня структура зазвичай включає визначення мети, обґрунтування актуальності, підбір методів збирання даних, узагальнення результатів і їхню презентацію у зручній для дітей формі.

У роботі вихователів важливо поєднувати різні типи проєктів, враховуючи інтереси дітей, рівень їхнього розвитку та освітні завдання. Наприклад, літературно-творчі проєкти стимулюють інтерес до художнього слова, допомагають дошкільнятам глибше розуміти зміст творів, розвивають мовлення й аналітичне мислення. Природничо-наукові проєкти, своєю чергою, сприяють формуванню екологічної свідомості, навчають спостережливості та умінню робити висновки. Екологічні проєкти є особливо важливими, оскільки вони інтегрують знання з різних освітніх галузей, поєднуючи пізнавальну, практичну й емоційну складові.

Мовні або лінгвістичні проєкти орієнтовані на розвиток мовленнєвої культури, збагачення словникового запасу та вдосконалення комунікативних навичок. Вони можуть охоплювати фольклорні матеріали, вивчення народних приказок і прислів'їв, аналіз текстів або створення власних літературних творів. Культурологічні проєкти сприяють формуванню ціннісного ставлення до історії, мистецтва та традицій рідного краю, поглиблюють розуміння дітьми національної ідентичності та різноманіття культур світу. Ігрові ж проєкти розвивають уяву, фантазію, комунікативність і здатність до співпраці, дозволяючи дітям пізнавати світ через дію та взаємодію.

Окремий аспект класифікації запропонував дослідник О. Когут, який виділяє проекти за характером координації педагогом. У проєктах із безпосередньою координацією вихователь виступає активним організатором, який консультує, спрямовує й підтримує діяльність дітей, не порушуючи при цьому їхньої самостійності. Такі проєкти відбуваються у форматі партнерства, коли педагог не диктує, а надихає. У проєктах із прихованою координацією, що часто реалізуються у форматі дистанційної або телекомунікаційної взаємодії, педагог виступає рівноправним учасником, не афішуючи свою керівну роль. Його вплив проявляється у вчасних підказках, компетентних рішеннях і створенні сприятливих умов для ініціативи дітей. Такий підхід забезпечує розвиток критичного мислення, відповідальності та вміння взаємодіяти в команді.

Проектна діяльність у системі дошкільної освіти посідає важливе місце, адже саме вона створює умови для активного, осмисленого та емоційно забарвленого пізнання світу дитиною. Вона орієнтована на практичну діяльність, дослідження, творчість та співпрацю, що робить її універсальним засобом розвитку особистості. У сучасних підходах проєкти класифікують за кількістю учасників, тривалістю, змістом і метою. Індивідуальні проєкти передбачають самостійну роботу дитини над певним завданням, що допомагає розвивати відповідальність, зосередженість і впевненість у власних силах. Парні проєкти, у яких працюють двоє дошкільників, сприяють формуванню навичок співробітництва, вміння домовлятися та розподіляти обов'язки. Групові проєкти об'єднують трьох і більше дітей, даючи змогу навчитися командній взаємодії, взаємодопомозі, толерантності та колективній відповідальності за спільний результат [13].

Важливим критерієм класифікації є тривалість реалізації проєктів. Короткострокові, або міні-проєкти, зазвичай охоплюють одне-два заняття і мають конкретну, чітко окреслену мету. Вони формують у дітей відчуття швидкого досягнення результату, стимулюють пізнавальну активність та інтерес до нових знань. Середньострокові проєкти тривають декілька днів і

передбачають виконання кількох етапів роботи. Вони розвивають у дітей вміння планувати свої дії, систематизувати знання та узгоджувати їх із діями інших учасників. Довгострокові проєкти, що тривають тиждень і більше, потребують серйозної підготовки як вихователя, так і дітей. Такі проєкти передбачають ретельне планування, наявність необхідних матеріалів, залучення батьків до освітнього процесу та інтеграцію різних видів діяльності – пізнавальної, мовленнєвої, художньої, природничої. Саме вони дозволяють побачити поступовий розвиток дитини, її зростання як дослідника і творця [13].

Найбільш перспективними у сучасному дошкільлі є колективні міжпредметні або «надпредметні» проєкти. Їхня особливість полягає у тому, що вони об'єднують знання з різних освітніх галузей і спрямовують дитину на осмислення реальних життєвих ситуацій. Такі проєкти створюють місток між теорією і практикою, допомагаючи дошкільникам зрозуміти, як отримані знання можна застосувати у повсякденному житті. Вони формують здатність взаємодіяти з іншими, розвивають соціальні та комунікативні навички, сприяють вихованню ініціативності, креативності та самостійності. Саме в таких формах діяльності найяскравіше проявляється активна позиція дитини, її прагнення до пізнання, до участі у спільній справі, де кожен відчуває власну значущість [13].

У теоретичному аспекті проєктна діяльність сьогодні переживає нове осмислення. В умовах особистісно орієнтованої освіти вона виступає як засіб реалізації діяльнісного підходу, коли дитина не лише отримує знання, а й активно їх створює, експериментує, робить власні висновки. Цей підхід забезпечує справжню суб'єкт-суб'єктну взаємодію між вихователем і дитиною, коли педагог стає не джерелом готової інформації, а партнером у дослідженні. Ефективність проєктної діяльності залежить від рівня підготовки вихователя, його здатності організовувати пізнавальні ситуації, мотивувати дітей до дослідження, а також від рівня розвитку самих дошкільників, їх готовності до самостійної роботи, ініціативності та вміння співпрацювати [13].

Проектна діяльність у закладі дошкільної освіти виконує багато важливих функцій. Вона підвищує ефективність навчального процесу, розвиває комунікаційні та соціальні навички, сприяє формуванню критичного і творчого мислення, допомагає дітям оволодіти досвідом спільної діяльності, який стане основою майбутнього навчання у школі. Також вона створює простір для самореалізації, розвитку лідерських якостей і впевненості у власних можливостях. Через участь у проектах діти вчаться висловлювати власну думку, відстоювати її, слухати інших, приймати різні точки зору, що формує у них важливі елементи емоційного інтелекту [13].

Головна мета проектної діяльності у дошкільному навчанні полягає у формуванні в дітей уміння мислити самостійно, критично аналізувати інформацію, знаходити шляхи розв'язання проблем, працювати у команді та ефективно застосовувати знання у нестандартних ситуаціях. Особливе значення надається розвитку комунікативних навичок, адже саме через спілкування відбувається обмін ідеями, уточнення понять, формування власної позиції. Паралельно з цим виховується відповідальність, ініціативність, організованість і вміння доводити розпочату справу до кінця [13].

Зміст проектної діяльності визначається її метою, завданнями та тематикою, що відображає інтереси і потреби дітей. Теми обираються з урахуванням їхнього життєвого досвіду, природної допитливості, прагнення досліджувати навколишній світ. В основі будь-якого проекту лежить навчальне завдання, спрямоване на вирішення конкретної практичної, творчої чи дослідницької проблеми. Типова структура проекту включає послідовні етапи: підготовчий, коли визначається проблема і мета; планувальний, на якому діти спільно з вихователем розподіляють обов'язки та планують дії; основний, що охоплює реалізацію задуманого; і завершальний, коли результати презентуються, обговорюються, аналізуються, а діти отримують задоволення від спільно досягнутого успіху [13].

Проектна діяльність є потужним засобом розвитку ключових компетентностей, передбачених сучасними освітніми стандартами. Вона сприяє

інтеграції знань із різних сфер, формує цілісне сприйняття світу, розвиває пізнавальну активність, уяву, логічне мислення та здатність до творчої самореалізації. Через проєктну діяльність дитина не лише дізнається нове, а й переживає процес пізнання як особистісно значущий, емоційно насичений досвід. Саме тому цей метод вважається одним із найефективніших інструментів розвитку сучасного дошкільника, підготовки його до навчання у школі та до подальшого життя у суспільстві, що постійно змінюється [13].

Висновки до розділу 1

Дослідження сутності поняття «комунікативні навички» та їх значення для розвитку дошкільників показує, що саме вони становлять основу соціалізації дитини, її ефективної взаємодії з навколишнім світом і становлення емоційного благополуччя. Уміння висловлювати власні думки, слухати співрозмовника, аргументувати позицію, домовлятися та вирішувати конфліктні ситуації є фундаментом для подальшого навчання, міжособистісного спілкування й адаптації у соціумі. На етапі дошкільного дитинства ці якості лише формуються, проте саме в цей період закладаються основи майбутньої комунікативної культури особистості.

Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є не лише завданням мовленнєвого розвитку, а й ключовим аспектом становлення особистості. Дитина вчиться усвідомлювати себе як учасника спілкування, розуміти іншу людину, враховувати її емоційний стан, настрій та позицію. Цей процес охоплює не лише розвиток мовлення, але й формування емоційного інтелекту, навичок співпраці, емпатії, толерантності, а також здатності контролювати власні емоційні реакції. У старшому дошкільному віці діти вже здатні до елементарного самоконтролю, співпереживання, виявлення підтримки у спільній діяльності, що є базовими передумовами для розвитку комунікативних навичок.

Психологи відзначають, що вікові особливості дітей цього періоду – активність, допитливість, наслідування поведінки дорослих – створюють сприятливі умови для розвитку спілкування через гру, діалог, колективну

діяльність і спільне розв'язання завдань. Саме у взаємодії з іншими дітьми дошкільники починають усвідомлювати важливість дотримання правил спілкування, черговості мовлення, ввічливих формул звертання. Завдяки таким ситуаціям формується не лише мовна, а й соціальна компетентність – здатність комунікувати з урахуванням етичних норм, культурних особливостей і контексту ситуації.

Проектна діяльність у дошкільному навчанні є одним із найефективніших інструментів розвитку комунікативних навичок. Вона дозволяє поєднувати пізнавальну, ігрову, мовленнєву та творчу активність дітей у єдиний освітній процес, спрямований на спільний результат. Під час реалізації проектів діти активно взаємодіють між собою, обговорюють ідеї, розподіляють ролі, презентують результати роботи, що стимулює розвиток мовлення, уміння аргументувати, слухати та домовлятися. У таких умовах спілкування набуває природного, емоційно забарвленого характеру, що сприяє формуванню позитивної мотивації до комунікації.

Застосування проектного підходу в дошкільній освіті дозволяє створити середовище, у якому дитина є не пасивним спостерігачем, а активним учасником пізнавального процесу. Вона навчається не лише через слова, а й через дії, взаємодію, спільне планування, обговорення та пошук шляхів вирішення проблеми. Це дає змогу кожній дитині проявити себе, відчути власну значущість у колективі, а також навчитися приймати іншу думку, що є невід'ємною складовою комунікативної культури.

Отже, інтеграція підходів до формування комунікативних навичок і компетентностей через проектну діяльність створює оптимальні умови для гармонійного розвитку дошкільників. Цей процес забезпечує не лише успішну підготовку до шкільного навчання, а й формує основу для подальшого соціального становлення, розвитку критичного мислення, співпраці та творчості. Комунікативні навички, сформовані в дитинстві, стають фундаментом для майбутніх життєвих успіхів, оскільки допомагають дитині

усвідомлено взаємодіяти зі світом, розуміти інших і впевнено висловлювати себе.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Аналіз досвіду впровадження проєктної діяльності у закладах дошкільної освіти

В сучасній дошкільній педагогіці проєктна діяльність розглядається як ефективний засіб розвитку особистості дитини, формування її комунікативних, соціальних і пізнавальних навичок. Цей підхід ґрунтується на активній участі дітей у процесі пізнання світу через спільну діяльність, діалог, експерименти та творчість. Як зазначають С. Ганаба та О. Сологуб, саме проєктна діяльність виступає механізмом інноваційного розвитку закладу освіти, оскільки забезпечує єдність теорії та практики, сприяє розвитку мислення, мовлення та самостійності [6].

Вітчизняні дослідники підкреслюють, що проєктна технологія в умовах закладу дошкільної освіти має як навчальний, так і виховний потенціал. За спостереженнями М. Бадіци та Ю. Бесчастної, в процесі спільної діяльності діти розвивають навички співпраці, вчаться домовлятися, розвиваються навички слухати інших і висловлювати власні думки, що є основою формування комунікативної компетентності [1]. Такі форми роботи забезпечують емоційне збагачення освітнього процесу, сприяють розвитку мовлення, уяви, емпатії та відповідальності.

Дослідження Бадіци М. (2025) акцентує, що проєктна діяльність є важливим чинником створення здоров'язбережувального середовища, у якому дитина має можливість проявляти ініціативу, відчувати підтримку та розвивати власну комунікативну культуру [2]. В цьому контексті проєкт виступає як освітньою формою, так і способом формування психологічного благополуччя та довірливих стосунків між учасниками педагогічного процесу.

Впровадження проєктного методу в дошкільних закладах передбачає взаємодію трьох суб'єктів: педагога, дитини та батьків. Саме партнерська модель співпраці, описана у працях Т. Піроженко та Н. Гавриш, забезпечує

ефективне засвоєння знань і розвиток мовленнєвої компетентності [35; 38]. Дитина стає активним учасником процесу, а педагог – фасилітатором, який підтримує ініціативу, допомагає сформулювати проблему та обрати способи її вирішення.

Згідно з дослідженнями Л. Козак і Г. Король, успішна реалізація проєктної діяльності вимагає створення освітнього середовища, в якому кожна дитина може проявити себе, відчувати значущість власного внеску та отримати досвід колективної взаємодії [26]. Таке середовище передбачає гнучке поєднання різних форм роботи – ігрової, дослідницької, художньої, мовленнєвої, що забезпечує комплексний розвиток особистості дитини.

Практика дошкільних закладів, зокрема Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад №47» Вінницької міської ради, засвідчує, що участь дітей в спільних проєктах («Моя родина», «Осінній ярмарок», «Друзі природи») сприяє формуванню таких важливих якостей, як впевненість у собі, відкритість до спілкування, навички домовлятися та розв'язувати конфлікти мирним шляхом. Діти вчаться аргументувати власну думку, висловлювати емоції, планувати спільні дії, що підвищує рівень їхньої комунікативної компетентності [40; 46].

Варто відзначити, що проєктна діяльність ефективно поєднується з ігровими методами, які традиційно є провідними у дошкільному віці. А. Бурова наголошує, що через гру дитина засвоює соціальні ролі, вчиться співпрацювати, висловлювати почуття та розуміти інших [4]. Саме поєднання гри й проєкту дає змогу зробити навчання природним, емоційно насиченим і значущим для кожної дитини.

Психолого-педагогічні дослідження підтверджують, що участь у проєктній діяльності позитивно впливає на розвиток мовлення дошкільників. Єлдінова С. зазначає, що під час ігрово-проєктних занять діти охоче ініціюють мовленнєві висловлювання, використовують різні мовні засоби для вираження думок і почуттів, що сприяє збагаченню активного словника та розвитку зв'язного мовлення [19].

Проектна діяльність сприяє також соціалізації дошкільників. Як доводять Є. Соботович та О. Рейпольська, участь у колективних проєктах допомагає дітям усвідомити власну роль у спільній справі, формує здатність до взаєморозуміння, емпатії та співпраці [45; 47]. Це створює основу для успішної адаптації дитини до шкільного життя.

Важливою умовою ефективного впровадження проєктного методу є підготовка педагогів. У роботі Ковшар О. та колег наголошується на необхідності формування в майбутніх вихователів компетентностей, пов'язаних із плануванням, модерацією та оцінюванням проєктної діяльності [37]. Без професійної підготовки вихователя проєктна діяльність втрачає свою розвивальну цінність і перетворюється на формальне виконання завдань.

Дослідження Потапенко К. та Гужанової Т. також підтверджують, що системне застосування проєктної технології є дієвим засобом розвитку комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку [40]. Автори зазначають, що проєкти сприяють інтеграції мовленнєвої, пізнавальної та соціальної діяльності, формують здатність до співпраці, ініціативність і відповідальність.

В свою чергу, зарубіжні дослідження (Arranz Freijo, Rodrigo López) підкреслюють важливість позитивного виховання (positive parenting) у контексті проєктної діяльності: співпраця дитини, батьків і вихователя формує довірчі стосунки, які підсилюють мотивацію до спілкування та навчання [56]. Цей досвід цілком відповідає сучасним українським тенденціям гуманізації дошкільної освіти.

Отже, аналіз досвіду впровадження проєктної діяльності в закладах дошкільної освіти свідчить про її значний потенціал у формуванні комунікативних навичок. Проєкт є інтегративною формою організації навчання, у якій поєднуються мовленнєва, пізнавальна, соціальна та емоційна активність дитини. Участь у проєктах забезпечує розвиток самостійності, відповідальності, співробітництва та відкритості, що є ключовими складниками готовності до шкільного навчання.

Таким чином, проєктна діяльність в закладах дошкільної освіти виступає не лише ефективним засобом формування комунікативної компетентності, а й способом виховання гармонійної, емоційно зрілої та соціально активної особистості, здатної до діалогу, творчості й взаємоповаги.

2.2. Зміст і структура комунікативної взаємодії дорослого з дитиною

Комунікативна взаємодія дорослого з дитиною є ключовим чинником соціального та мовленнєвого розвитку дошкільника. Вона забезпечує засвоєння мовних норм і форм спілкування, формує основи емоційної чуйності, саморегуляції, емпатії та соціальної компетентності. Як зазначає Д. Гоулман, саме емоційний інтелект – здатність розуміти власні почуття й почуття інших – стає фундаментом для побудови ефективних комунікативних відносин [11].

В межах дошкільної освіти комунікативна взаємодія визначається як динамічний процес обміну інформацією, емоціями, діями між педагогом і дитиною. Її структура включає когнітивний, емоційно-вольовий і поведінковий компоненти [13; 45].

Когнітивний компонент охоплює сприймання, осмислення й відтворення мовних одиниць; емоційний – передбачає вияв емоційної реакції, інтонаційного забарвлення, співпереживання; поведінковий – реалізується в спільній діяльності, грі, спостереженні та наслідуванні.

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти [3], комунікативна взаємодія дорослого з дитиною є провідним засобом розвитку мовлення й мислення. Педагог в цьому процесі виступає посередником між дитиною та навколишнім світом, допомагаючи їй усвідомлювати власний досвід через мовлення. Згідно з підходом Піроженко Т. та Гавриш Н., ефективна комунікативна взаємодія можлива лише в умовах партнерства, коли вихователь визнає дитину рівноправним учасником спілкування [35; 38].

Важливою особливістю такої взаємодії є її діалогічність. Діалог, за Л. Виготським, є засобом як пізнання, так і саморозвитку. Цю думку підтримують сучасні українські педагоги, такі як М. Бадіца та Ю. Бесчастна, які

підкреслюють, що спільне обговорення, обмін ідеями та емоціями стимулюють розвиток мислення, формують довіру й упевненість дитини у власній мовленнєвій спроможності [1; 2].

Зміст комунікативної взаємодії реалізується через різні види діяльності – ігрову, пізнавальну, художньо-продуктивну, побутову. Найефективнішою формою є гра, адже саме в ній відбувається природне засвоєння соціальних ролей і способів взаємодії. Як зазначає А. Бурова, гра – це мікромодель соціального світу, в якій дитина навчається комунікувати, домовлятися, висловлювати прохання, відмову, підтримку [4].

Важливе місце в організації комунікативної взаємодії займають художні форми діяльності: літературна, театралізована, музична, образотворча. Єлдінова С. доводить, що залучення дітей до художнього слова сприяє розвитку мовного слуху, виразності, емоційного словника та вміння співпереживати [19].

Театралізована діяльність допомагає дітям опановувати невербальні засоби комунікації – міміку, жести, інтонацію, що підсилює емоційно-поведінковий компонент спілкування [26].

Ефективна взаємодія дорослого з дитиною неможлива без створення безпечного психологічного середовища. В працях М. Бадіци підкреслюється, що комфортна атмосфера довіри та підтримки є передумовою активного мовленнєвого розвитку [2]. Якщо дитина відчуває себе почутою і прийнятою, вона охоче вступає у діалог, запитує, ділиться враженнями – саме це формує основу її комунікативної культури.

Дорослий в процесі взаємодії виконує кілька важливих функцій: моделюючу, регулювальну, стимулюючу та підтримувальну [40; 45].

Моделююча функція полягає у створенні зразків спілкування, регулювальна – у допомозі дитині долати труднощі в мовленні, стимулююча – у заохоченні до висловлювання власних думок, а підтримувальна – у схваленні, яке зміцнює віру в себе.

На думку Потапенко К. та Гужанової Т., педагог має виступати не контролером, а фасилітатором, який спрямовує процес спілкування, залишаючи

дитині простір для самовираження [40]. Такий підхід відповідає гуманістичним принципам сучасної освіти й сприяє розвитку суб'єктності дитини – її здатності бути активним учасником освітнього процесу.

Вагому роль у змісті комунікативної взаємодії відіграють родинні контакти. Як доводять Arranz Freijo та Rodrigo López, позитивне батьківство (positive parenting) забезпечує сталість комунікативних зв'язків між дитиною, вихователем і сім'єю, що сприяє узгодженості впливів та підвищує ефективність розвитку мовлення [56].

Залучення батьків до спільних творчих проєктів, свят, читання літератури підсилює соціальний і емоційний ефект спілкування.

Отже, структура комунікативної взаємодії дорослого з дитиною включає такі взаємопов'язані компоненти:

- мотиваційний – прагнення до спілкування, потреба в емоційному контакті;
- змістовий – мовленнєві, пізнавальні, соціальні знання;
- операційний – мовні, невербальні, ігрові засоби спілкування;
- результативний – формування комунікативної компетентності, впевненості, емпатії.

Таким чином, комунікативна взаємодія дорослого з дитиною у дошкільному закладі є системним процесом, спрямованим на формування соціально зрілої, емоційно відкритої та мовленнєво активної особистості. Вона має базуватися на принципах партнерства, гуманізму, підтримки та довіри, що узгоджується з положеннями Базового компоненту дошкільної освіти [3] і сучасних досліджень [1; 2; 4; 11; 13; 19; 26; 35; 38; 40; 45; 46; 56].

2.3. Технологія психолого-педагогічного проєктування комунікативно-мовленнєвої діяльності дитини старшого дошкільного віку

Формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дитини старшого дошкільного віку через проєктну діяльність є хоч і складним, але надзвичайно життєвим процесом, в центрі якого стоїть сама дитина як активний творець

свого досвіду. Психолого-педагогічне проєктування виступає не просто методом організації навчання, а системою гуманістичного супроводу, що дозволяє поєднати пізнання, дію та емоційне переживання в спільному освітньому просторі.

Умови ефективності проєктної діяльності полягають передусім у створенні атмосфери психологічного комфорту, довіри та партнерства між педагогом і дітьми (табл.2.1). Важливо, щоб кожна дитина відчувала себе почутою, прийнятою і здатною на власний внесок у спільну справу. Вихователь виступає не джерелом готових істин, а фасилітатором – людиною, яка підтримує дитячі ініціативи, спрямовує пошук, допомагає усвідомити проблему й знайти спосіб її вирішення.

Однією з ключових умов є організація комунікативного середовища, в якому мовлення природно поєднується з дією, творчістю, іграми, дослідженням, взаємною допомогою та спільним переживанням успіху. Важливою умовою також є участь батьків як співучасників проєктів: їх залучення підсилює соціальну взаємодію, допомагає дитині переносити комунікативний досвід зі сфери дитячого садка у родинне життя.

Таблиця 2.1

Психолого-педагогічні умови ефективного проєктування

№	Умова	Зміст / прояв у практиці роботи
1	Емоційно безпечне середовище	Атмосфера довіри, прийняття, підтримки ініціативи дитини
2	Партнерська взаємодія	Вихователь – фасилітатор, співучасник, а не контролер
3	Індивідуально-груповою форма роботи	Поєднання самостійних і спільних завдань, підтримка взаємодопомоги
4	Залучення родини	Батьки – учасники спільних творчих завдань, консультанти, помічники
5	Інтеграція різних видів діяльності	Поєднання мовленнєвої, ігрової, художньої, дослідницької активності

Джерело: складено автором

Засоби реалізації проєктного підходу в комунікативно-мовленнєвому розвитку різноманітні, але всі вони спрямовані на активне залучення дитини до спільного пошуку (табл.2.2). Серед основних засобів – дидактичні та сюжетно-рольові ігри, інтерактивні вправи, колективні обговорення, театралізовані вистави, спільне читання й створення казок, виготовлення плакатів, макетів чи малюнків, що візуалізують ідеї дітей. Мовленнєвий розвиток забезпечується через діалог, коментар до власних дій, розповіді про результати, висловлення почуттів і вражень. Важливо, щоб в межах кожного проєкту діти мали змогу не просто слухати й говорити, а й відчувати себе частиною команди, у якій слово має значення.

Таблиця 2.2

Засоби формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей у проєктній роботі

Напрямок діяльності	Засоби	Очікуваний комунікативний результат
Ігрова діяльність	Сюжетно-рольові ігри, ігри-драматизації	Розвиток діалогічного мовлення, навички домовлятися
Пізнавальна діяльність	Спостереження, експерименти, дослідження	Формування вміння ставити запитання, робити висновки
Художньо-творча діяльність	Малювання, ліплення, створення аплікацій	Збагачення словникового запасу, описові висловлювання
Комунікативно-мовленнєва діяльність	Казкотерапія, читання вголос, обговорення текстів	Розвиток зв'язного мовлення, емоційного вираження
Родинна взаємодія	Домашні міні-проєкти, спільні презентації	Зміцнення партнерської комунікації, упевненість у спілкуванні

Джерело: складено автором

Етапи реалізації проєктної діяльності в освітньому процесі дошкільного закладу мають послідовний і цілісний характер (рис.2.1).

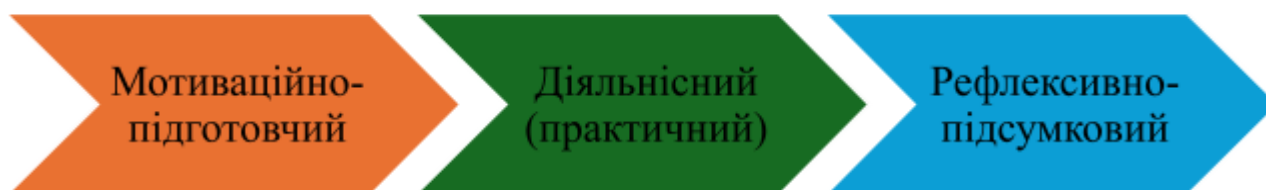

Рисунок 2.1. Етапи реалізації проєктної діяльності у формуванні комунікативних навичок

На підготовчому етапі педагог разом із дітьми визначає тему, що близька їхнім інтересам, допомагає сформулювати запитання, які потребують дослідження. Діти висловлюють власні припущення, обговорюють, що вони вже знають і що хочуть дізнатися. Цей етап має значення для формування мотивації, розвитку допитливості, формулювання комунікативних намірів.

Діяльнісний етап передбачає практичне втілення задуму: спостереження, експерименти, пошук інформації, створення творчих продуктів – малюнків, аплікацій, відео, оповідань. Діти навчаються домовлятися, розподіляти ролі, ставити запитання, висловлювати пропозиції, слухати однолітків. Саме тут формується активна комунікативна взаємодія, адже мовлення стає не самоціллю, а природним інструментом спільної дії.

На рефлексивно-підсумковому етапі діти презентують результати своєї роботи – розповідають про виконане, діляться враженнями, оцінюють власну участь та участь товаришів. Це етап емоційного підкріплення, коли кожен учасник відчуває гордість за спільний результат, упевненість у власних силах і бажання надалі взаємодіяти.

Таким чином, технологія психолого-педагогічного проєктування комунікативно-мовленнєвої діяльності ґрунтується на принципах дитиноцентризму, активності, співпраці та діалогічності. Вона спрямована як на розвиток мовлення, так і на становлення особистості, здатної розуміти,

відчувати, діяти разом з іншими. Проєкт стає простором живого спілкування, в якому кожна дитина знаходить власний голос, навчається слухати світ і себе в ньому.

Висновки до розділу 2

Аналіз та узагальнення матеріалів другого розділу дають підстави стверджувати, що проєктна діяльність у сучасній дошкільній освіті є не просто однією з інноваційних форм роботи, а фундаментальною педагогічною технологією, яка забезпечує цілісний розвиток дитини – інтелектуальний, мовленнєвий, соціальний і духовно-емоційний. В центрі цього процесу стоїть дитина як активний суб'єкт пізнання, творець власного досвіду, який реалізує себе через спілкування, гру, творчість і співпрацю з іншими.

Дослідження свідчать, що впровадження проєктного методу в практику дошкільних закладів забезпечує якісно новий рівень комунікативної взаємодії між педагогом, дитиною та родиною. Спільна діяльність на засадах партнерства сприяє формуванню у дітей як мовленнєвих навичок, так і емоційної чуйності, уміння слухати, розуміти та підтримувати співрозмовника. В процесі проєктів дитина вчиться домовлятися, аргументувати свою позицію, висловлювати почуття – тобто формує комунікативну компетентність у природному, живому контексті спілкування.

Психолого-педагогічний аспект дослідження показав, що проєктна діяльність є ефективним засобом створення розвивального, емоційно безпечного освітнього середовища. Коли вихователь виступає фасилітатором, а не контролером, діти проявляють більше ініціативи, самостійності, відкритості до спілкування. Такий гуманістичний підхід забезпечує мовленнєвий розвиток, становлення почуття власної гідності, впевненості у своїх можливостях і готовності до соціальної взаємодії.

Зміст і структура комунікативної взаємодії, розглянуті в межах цього розділу, доводять, що саме партнерська модель «дорослий – дитина» створює основу для розвитку емоційного інтелекту, емпатії, взаємоповаги. Дитина в

такій системі не є пасивним об'єктом впливу, а рівноправним учасником діалогу, здатним ставити запитання, шукати відповіді, ділитися власними думками. Це дозволяє їй відчувати радість спілкування та задоволення від спільної творчої діяльності.

Особливе значення має технологічний аспект психолого-педагогічного проектування, який поєднує умови, засоби й етапи реалізації освітнього проекту. Злагоджене використання ігрових, пізнавальних і художніх засобів, а також залучення родини як партнерів освітнього процесу створює багатий простір для мовленнєвих ініціатив дитини. Від підготовчого етапу до рефлексивного – дитина проходить шлях від зацікавленості до усвідомлення власного досвіду, що є цінним і для її мовного, і для емоційного розвитку.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна зазначити, що проектна діяльність є ефективною технологією гуманізації дошкільної освіти. Вона сприяє формуванню активної, емоційно відкритої, творчої та соціально зрілої особистості, здатної до діалогу, співпраці та взаємоповаги. Проект в дошкільному середовищі – це не лише метод навчання, а живий процес спільного пошуку, в якому дитина відкриває не лише світ, а й саму себе.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

3.1. Дослідження вихідних рівнів сформованості комунікативних навичок у дітей передшкільного віку

Сформованість афективного компонента визначає ставлення дитини до себе та оточення у своїх почуттях, емоціях і переживаннях. Комунікативні поняття, норми, ідеали та еталони мають раціональний зміст, та засвоюються людиною в чуттєвій формі, стають її особистим надбанням і надалі формують систему цінностей, яка визначає поведінку особистості. Діти старшого дошкільного віку мають особливу емоційну чутливість та сприйнятливність. У педагогіці під емпатією розуміють здатність людини долучатися до емоційного життя інших і розділяти їхні переживання: як зазначає Т. Поніманська. Емпатія – це проходження дитиною школи емпатійної взаємодії з іншими [39].

Практичний досвід і психолого-педагогічні дослідження показують, що без чіткого уявлення про критерії розвитку готовності до спілкування дітей старшого дошкільного віку неможливо успішно вирішувати освітні завдання.

Без цього стає неможливим чітко визначити напрямки та методи формування комунікативної компетентності дітей та визначити ступінь її ефективності. Якщо успішність навчання можна оцінити за досягненнями та рівнем освітленості дітей, то показником ефективності формування є систематичне підвищення рівня комунікативної готовності дітей старшого дошкільного віку до проєктної діяльності.

Під формуванням розуміється складний процес становлення особистості, що є результатом розвитку та виховання. Діагностика сформованості – це процедура визначення якісного рівня комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку до проєктної діяльності. Розвиток комунікативної компетентності визначається культурою мовленнєвого спілкування, вмінням користуватися мовним етикетом та етичними нормами, застосуванням різноманітних засобів у практичних ситуаціях взаємодії [14].

Комунікативні навички дітей до проєктної діяльності формується на основі та взаємодії з іншими аспектами особистісного розвитку, які встановлюють вимогливе ставлення до суспільства, праці, індивіда, інших дітей та самої себе. Сформованість комунікативної компетентності визначається розвитком культури мовленнєвого спілкування, освоєнням мовленнєвого етикету та етичних норм, здатністю використовувати різноманітні засоби у практичних ситуаціях взаємодії [3].

Згідно із стандартами, рівень сформованості слід розуміти ступінь розвитку ключових якостей, почуттів, знань, умінь, навичок і досвіду дитини, враховуючи її вік та індивідуальні можливості. Стандарти діють як основа для порівняння отриманих результатів.

Критерій, як міра або ознака, що використовується для оцінки якості [32, с. 69], визначається як важливий інструмент діагностики. Для подальших досліджень необхідно визначити критерії діагностики рівня сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку допроєктної діяльності. Критерії оцінки сформованості комунікативних навичок будуть залежати від вікових особливостей. Однак, наша мета – вивчення процесу формування комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку на дошкільному етапі. Стандарти, норми та критерії служать в ідеалі як моделі та орієнтири. Порівнюючи їх з реальними досягненнями, можна визначити ступінь відповідності та наближення до ідеалів [19, с. 15-18].

Когнітивний критерій ґрунтується на тому, що сформованість комунікативної готовності дітей характеризується наявністю певної сукупності знань, умінь і навичок та відповідного ставлення до них, а також готовністю сприймати і розуміти спілкування, засвоювати ці норми і знання та прагнути реалізувати їх на практиці.

Спілкування долає обмеженість особистого досвіду, дозволяючи дитині проникати в життєві ситуації, з якими вона ніколи не стикалася, і свідомо оцінювати свою та чужу діяльність. Сформованість когнітивних елементів визначає здатність дитини орієнтуватися в комунікативних ситуаціях, розуміти

співрозмовників і встановлювати контакт. Це лягло в основу відбору показників когнітивного критерію. Процеси сприйняття інших, вміння розпізнавати чужі точки зору, вміння прогнозувати поведінку інших, вміння передбачати проблеми в міжособистісних стосунках, знання ціннісно-сміслових аспектів спілкування.

Рівень комунікативних навичок дітей дошкільного віку було поділено на три рівні – низький, середній та високий – відповідно до повноти сформованості комунікативних навичок та якісних характеристик кожного рівня. Характерними ознаками низького рівня комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку є: низьке вміння реально користуватися мовною системою, неповне оволодіння видами комунікативної діяльності, рудиментарна теоретична підготовка та використання елементарних знань, умінь і навичок, невміння користуватися соціокультурними засобами спілкування, невміння користуватися діалектичними та невміння користуватися соціокультурною та діалектичною інформацією. Діти з низьким рівнем комунікативних навичок зазвичай мають занижену самооцінку і не відчують потреби у самовдосконаленні чи спілкуванні з іншими. Середній рівень комунікативних навичок дитини характеризується достатнім умінням користуватися мовною системою на практиці, частковим оволодінням видами комунікативної діяльності, належною теоретичною підготовкою та наявністю достатніх знань, умінь і навичок, здатністю застосовувати соціокультурну та діалектичну інформацію в комунікативних ситуаціях.

Це свідчить про те, що діти здатні відбирати та демонструвати свої вже сформовані комунікативні якості собі, одноліткам та оточуючим певним чином, але не бажають або не вміють цього робити через бездіяльність чи небажання, або ж не відчують потреби в цьому. Високий рівень комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку характеризується високою компетентністю та навичками практичного використання мовної системи, повноцінним володінням видами комунікативної діяльності, високою теоретичною підготовкою, наявністю ґрунтовних знань і вмінь, здатністю творчо застосовувати соціокультурну та діалектичну інформацію в комунікативних ситуаціях.

Це свідчить про те, що дитина здатна демонструвати обрані та сформовані комунікативні якості собі, одноліткам та оточуючим у різноманітних видах діяльності. Ці якісні характеристики критеріїв, рівнів та показників сформованості комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Критерії та показники діагностики рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку до проєктної діяльності

Критерії та показники	Рівні сформованості комунікативної готовності		
	Низький	Середній	Високий
I. Когнітивний: 1) усвідомлення іншої людини і себе, вміння сприймати точку зору іншої людини і прогнозувати її поведінку; 2) вирішення проблем, які виникають між людьми; 3) знання ціннісно-смыслових аспектів спілкування і особистісних якостей; 4) розуміння	Зовнішні чинники рідко спонукають до оціночних суджень про власну поведінку чи поведінку інших.	Має власні оціночні судження. У спілкуванні позитивно ставляться до дотримання норм і правил поведінки, але не здатні придушити свої почуття в певних ситуаціях.	Їхнє мислення про комунікацію стабільне, глибоке, усвідомлене та ефективне.

емоцій і почуттів, які завжди супроводжують дитину у спілкуванні.			
II. Поведінковий: 1) доброзичливість і висловлення взаємної підтримки; 2) вміння працювати разом; 3) прояв ініціативи та доречності у спілкуванні; 4) дотримання норм і правил спілкування.	Прояви почуттів та поведінки нестійкі, регулюються вимогами та порадами з боку дорослих або іншими зовнішніми стимулами; не завжди адекватні реакції на різні ситуації спілкування; відсутність бажання та зацікавленості у спілкуванні з новими людьми.	Стійкі прояви комунікації по відношенню до себе, до однолітків, до інших людей; готовність до взаємодопомоги, однак активність проявляється недостатньо; часто прийняття рішення у ситуації залежить від думки оточуючих.	З точки зору поведінки, вони характеризуються готовністю бути активними та допомагати, готовністю завжди висловлювати свою думку, готовністю самостійно приймати рішення, здатністю протистояти негативним впливам навколишнього середовища та вмінням аналізувати власну поведінку та порівнювати її з поведінкою інших людей.

Критерії та показники діагностики рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку до проєктної діяльності

Отже, основними ознаками комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку є їхні інтереси, потреби, переконання, ціннісні орієнтації, поведінка по відношенню до себе, знайомих і незнайомих людей, дотримання норм і правил спілкування. Отже, дитина, яка готова до комунікативних навичок, є готовою до проєктної діяльності.

Таким чином, визначені критерії, показники та рівні готовності дітей до проєктної діяльності дають діагностичні підстави для оцінювання ефективності освітнього процесу в дошкільних закладах, особливо в старших групах, та для добору ефективних форм, методів і прийомів роботи з дітьми.

З метою дослідження комунікативного розвитку дітей старшого дошкільного віку у закладі дошкільної освіти було проведено констатувальне експериментальне дослідження.

Для аналізу сформованості комунікативних навичок у проєктній діяльності дошкільників, зокрема в умовах закладів дошкільної освіти, було проведено дослідження серед дітей старшого дошкільного віку в Комунальному закладі “Дошкільний навчальний заклад №47” Вінницької міської ради. У дослідженні взяли участь 40 дітей (27 дівчаток, 13 хлопців). Метою дослідження було виявити рівень розвитку комунікативних навичок дітей, що проявляється через їхню участь у проєктній діяльності та групових іграх.

Для аналізу комунікативних навичок дітей використовувався комплекс діагностичних завдань, що включав дослідження таких навичок:

1. Навички брати на себе організаторські функції під час проєктної діяльності (розподіл завдань, планування, організація роботи).
2. Навички спілкуватися з однолітками під час групових завдань.
3. Навички вислуховувати думки інших учасників проєкту, враховувати їхні ідеї та пропозиції.
4. Навички чітко формулювати свої думки та аргументувати свою точку зору.
5. Навички працювати в команді, співпрацювати та досягати спільних цілей.
6. Навички вирішувати конфлікти в процесі проєктної діяльності.

7. Навички виявляти емпатію, допомагати іншим учасникам проєкту.

Завдання, які було запропоновано дітям для виконання, включали:

1. Колективне планування проєкту, де кожна дитина мала можливість внести свої ідеї та розподілити обов'язки.
2. Рольові ігри, які передбачали активне спілкування в групі, організацію спільної діяльності.
3. Завдання на узгодження різних точок зору під час вирішення конкретної ситуації в проєкті (наприклад, як досягти спільної мети, не порушуючи інтереси інших учасників).

У результаті дослідження було визначено рівень сформованості комунікативних навичок у дітей:

- Високий рівень (24-30 балів): діти з високим рівнем комунікації активно залучалися до організації проєкту, виявляли ініціативу в розподілі завдань, здатні до обговорення своїх ідей та прийняття рішень разом з іншими. Вони спокійно вирішували конфлікти та виявляли чуйність до потреб інших учасників. Більшість дітей виявила високий рівень організаторських здібностей та здатність до конструктивної співпраці.
- Середній рівень (15-20 балів): діти не завжди могли самостійно організувати проєктну діяльність, часто потребували допомоги дорослих чи однолітків. У спілкуванні з однолітками проявлялася певна вибірковість у спілкуванні (часто з дітьми своєї статі), вони охоче взаємодіяли з іншими, але інколи мали труднощі з аргументацією своєї точки зору або відстоюванням її.
- Низький рівень (6-10 балів): діти цього рівня виявляли низький інтерес до участі в проєкті, часто уникали участі у групових завданнях або не висловлювали свою думку. Вони мали труднощі в комунікації з однолітками, не могли аргументувати свої пропозиції або потребували постійного контролю та допомоги з боку дорослих.

Згідно з визначеною метою під час констатувального дослідження було виконано завдання стосовно:

- 1) визначення критеріїв і показників комунікативних навичок дітей старшого віку до навчання у початковій школі;
- 2) добору методик дослідження такої готовності;
- 3) виявлення рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого віку до навчання у початковій школі за визначеними критеріями і показниками;
- 4) кількісного та якісного аналізу отриманих результатів констатувального дослідження.

Під час констатувального експерименту було перевірено ефективність формування комунікативних навичок дітей старшої групи в умовах закладу дошкільної освіти. Було проведено бесіди з вихователями досліджуваної групи, батьками дітей та спостереження за освітнім процесом, результати яких засвідчили, що завдання формування комунікативної готовності дітей старшого дошкільного віку було досягнуто. Проте не було зроблено спроби виявити та охарактеризувати кожну дитину індивідуально. Для діагностики рівня комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку використовувалися різні методики: читання та обговорення українських казок, малювання малюнків за мотивами прочитаних казок, прослуховування та обговорення запропонованих мовленнєвих ситуацій.

Вибір методів дослідження здійснювався відповідно до мети та завдань констатувального експерименту, критеріїв та показників кожного компонента мотиваційної готовності до навчання у початковій школі дітей старшого дошкільного віку.

Для досягнення зазначеної мети нами використано такі методи: бесіда, педагогічне спостереження, використання діагностичних критеріїв для визначення рівнів самовладання (Р. Павелків, О. Цигипало), методика Н. Гуткіної для визначення внутрішньої позиції школяра, аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних, математична та статистична обробка отриманих результатів дослідження.

Для з'ясування наявності комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з кожним учасником експерименту була проведена бесіда, до змісту якої входили запитання, відповіді на які засвідчували наявність комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку:

1. Тобі подобається працювати разом із іншими дітьми під час проєктів?
2. Як ти думаєш, важливо допомагати іншим дітям під час спільної роботи?
3. Чи завжди ти готовий(ва) вислухати інші думки в групі?
4. Тобі цікаво розповідати іншим дітям про свої ідеї?
5. Чи любиш ти брати участь у спільному вирішенні завдань у групі?
6. Ти готовий(ва) домовлятися з іншими дітьми про те, як виконувати завдання?
7. Тобі подобається пропонувати свої ідеї для виконання спільної роботи?
8. Чи легко тобі просити про допомогу, якщо щось не виходить?
9. Ти готовий(ва) допомогти іншій дитині, якщо вона цього потребує?
10. Як ти думаєш, важливо ділитися своїми думками під час роботи над проєктом?

Відповіді на запитання фіксувались у бланку (див. додаток А). Оцінювання результатів: дитина отримувала по 1 балу за кожну позитивну відповідь на питання 1-2; 4-10, та за негативну відповідь на запитання 3 (максимальна кількість балів дорівнювала 10). Вважалось, що високого рівня сформованості змістового компонента за досліджуваним показником досягали ті діти, які отримали 9-10 балів; середнього рівня – у випадку фіксації у них результату від 5 до 8 балів; низьким рівнем визначались дошкільники, які отримали результат від 0 до 4 балів.

Результати бесіди засвідчили наявність бажання займатися проєктною діяльністю у більшості учасників експерименту. 18,8% дітей з ЕГ (4 дітей) та 21,4% дошкільників з КГ (5 дітей) виявили позитивне ставлення до навчання у дитячому садку, готовність виконувати завдання під час занять і вдома, доводити складну справу до кінця. Велика група дітей (56,2% в ЕГ (11 дітей) та 57,2% в КГ (11 дітей)) в цілому була готова займатися проєктною діяльністю,

проте не мала бажання докладати до цього зусиль (наприклад, виконувати домашні завдання, виконувати складні навчальні завдання замість перегляду мультфільмів, самотужки читати книги), що було підставою для виявлення у них середнього рівня сформованості цього показника. Проте досить помітна частина дітей (25% в ЕГ (5 дітей) та 21,4% в КГ (4 дітей)) не мала бажання займатися проєктною діяльністю та виконувати діяльність, пов'язану із навчанням, вважала, що це не така й важлива справа, що було свідченням низького рівня його сформованості.

Для визначення вивчення думки вихователів і батьків стосовно адекватності комунікативної готовності у дітей старшого дошкільного віку старших дошкільників щодо проєктної діяльності (навчально-пізнавального, соціального) було організовано опитування. Для цього вихователям та батькам пропонували по 6 карток із записами на кожній стороні: на одній зі сторін – характеристика поведінки дитини, на іншій – мотив, які є відповідним такої характеристиці (соціальний, навчально-пізнавальний, оціночний, позиційний, ігровий, зовнішній (не пов'язаний з навчанням у школі)). Ці картки треба було розкласти за ступенем вираженості у дитини зазначених характеристик (проранжувати).

Рівні адекватності мотивів щодо використання проєктної діяльності визначались залежно від рангу, наданого респондентами навчально-пізнавальним, соціальним, оцінним, позиційним, ігровим і зовнішнім мотивам: вважалось, що високого рівня досягли ті старші дошкільники, в мотиваційній сфері яких домінували навчально-пізнавальні та соціальні мотиви (ранги 1;2); середнього рівня – які орієнтувались на оціночні і позиційні мотиви; низький рівень фіксували у тих дітей, для яких домінуючими були ігрові і зовнішні мотиви.

Більшість опитаних (педагогів і батьків) зійшлися у думці про те, що діти в обох групах були цілковито налаштовані або переважно мотивовані щодо використання проєктної діяльності в виховному закладі. В ЕГ за результатами ранжування мотивів старших дошкільників вихователями було зафіксовано

високий рівень у 18,8% дітей (4 дітей), середній рівень – у 56,2% дітей (11 дітей), низький рівень – у 18,8% дітей (4 дітей); згідно з виборами батьків визначено високий рівень – у 25,0% дітей (5 дітей), середній рівень – у 62,5% дітей (12 дітей), низький рівень – у 12,5% дітей (3 дітей). Близькими до схарактеризованих виявились дані, отримані в КГ. Так, вибори, здійснені вихователями, дали змогу констатувати високий рівень сформованості досліджуваного показника у 21,4% вихованців (4 дітей), середній рівень – у 57,2% вихованців (11 дітей), низький рівень – у 21,4% дошкільників (4 дітей). Згідно з виборами батьків було зафіксовано високий рівень у 21,4% дітей (4 дітей), середній рівень – у 64,3% дітей (13 дітей), низький рівень – у 14,3% учасників експерименту (3 дітей).

Отримані експериментальні дані підтверджували домінування у мотиваційній сфері більшості старших дошкільників, які знаходились на середньому рівні, оціночних та позиційних мотивів щодо формування комунікативних навичок у проєктній діяльності. Водночас варто підкреслити, що навчально-пізнавальні і соціальні мотиви посідали помітне місце (3 або 4 ранги) в системі їхньої мотивації мотивації, що свідчило про переважну налаштованість на навчання та переважне розуміння його значення.

Охарактеризовані результати дали змогу з'ясувати рівні сформованості змістового компонента мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до застосування проєктної діяльності в ЗДО (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Експериментальні дані щодо рівнів сформованості змістового компонента мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до застосування проєктної діяльності в ЗДО, констатувальний експеримент, %

Показники	Рівні сформованості регулятивного компонента					
	Високий		Середній		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
1	2	3	4	5	6	7
Наявності мотивів щодо застосування проєктної діяльності в ЗДО	18,8	21,4	56,2	57,2	25,0	21,4
1	2	3	4	5	6	7
Адекватність мотивів соціальній ролі (ранжування вихователями)	18,8	21,4	56,2	57,2	18,8	21,4
Адекватність мотивів соціальній ролі (ранжування батьками)	25,0	21,4	62,5	64,3	12,5	14,3
Кінцевий результат	20,9	21,4	60,3	59,6	18,8	19,0

Як бачимо з табл. 2.2, у змісті мотивації більшості учасників в обох групах були присутні мотиви щодо навчання у школі, які адекватно або переважно адекватно відображали майбутню діяльність та були відповідними соціальній ролі дошкільника. Кількість таких дітей в ЕГ становила 81,2% (високий рівень – 20,9%; середній рівень – 60,3%), у КГ – 81% (високий рівень – 21,4%; середній рівень – 59,6%). Проте в обох експериментальних групах залишалась помітна кількість дітей з низьким рівнем сформованості змістового компонента мотиваційної готовності (18,8% в ЕГ та 19% в КГ), що свідчило про відсутність у них виразного бажання до застосування проєктної діяльності в

ЗДО: свої наміри вони пов'язували здебільшого або з готовністю підпорядкуватись думці інших людей (переважно батьків і педагогів), тобто керувались зовнішніми мотивами, або прагнули продовжувати ігрову діяльність, отже, керувались ігровими мотивами.

Таким чином, після проведення констатувального експерименту ми отримали інформацію. Аналізуючи цю інформацію, ми можемо виявити проблеми в процесі формування комунікативних навичок дітей до проєктної діяльності та ефективно підібрати форми і засоби відповідно до них. Діти в досліджуваній групі мають різні способи прояву комунікативної готовності, різний рівень знань про норми і правила поведінки, а також різні компоненти і рівні спілкування, що відповідають кожному з них. Результати діагностики рівня сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку представлені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Результати діагностики рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку до застосування проєктної діяльності в ЗДО

Критерії	Рівні формування комунікативної готовності		
	Низький	Середній	Високий
Когнітивний	10,0%	40,0%	50,0%
Емоційний	75,0%	15,0%	10,0%
Поведінковий	50,0%	35,0%	15,0%
Середнє значення	48,0%	30,0%	25,0%

Отже, дослідження комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку показало, що частина дітей цієї групи має високі комунікативні навички, а частина – низькі або середні комунікативні навички. За результатами когнітивного критерію 50,0% дітей добре ставляться один до одного, володіють знаннями, нормами і правилами та розуміють особливості взаємовідносин. Вони розуміють основні правила взаємовідносин і здатні розуміти та оцінювати

різні життєві ситуації спілкування. Решта 40,0% ставляться до інших відповідно до свого настрою. Вони можуть виділити суттєві ознаки спілкування, але чітко не розпізнають і не розуміють його сутність.

Решта 10,0% дітей мають труднощі в знаходженні спільної мови з іншими людьми. Їхні знання фрагментарні, вони не завжди виявляють уміння пов'язувати їх з реальними життєвими проявами. У них відсутня стійка позиція щодо готовності до спілкування, правил, норм і проявів цінностей, відсутнє систематичне навчання та інтерес до них (рис.3.1).

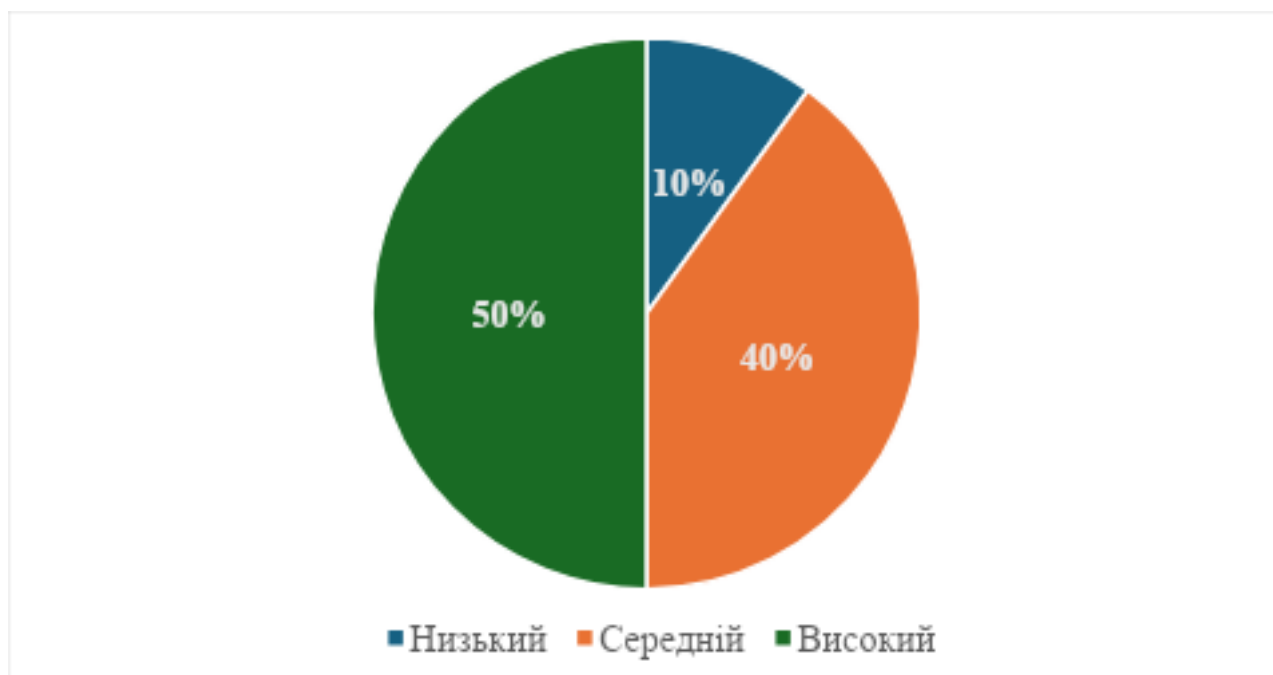

Рисунок 3.1. Розподіл за когнітивним критерієм рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку до застосування проєктної діяльності в ЗДО

За результатами діагностики за емоційним критерієм, 10,0% дітей завжди виявляють емоційні реакції на різні ситуації. Вони реагують на завдання з ентузіазмом та інтересом, радіють або зляться. Вони активні та завжди зайняті, зацікавлені та готові допомогти одноліткам і дорослим, якщо це необхідно. Решта 15,0% дітей також зацікавлені, але проявляють інтерес не так часто, як хотілося б. Дітей потрібно постійно заохочувати до певних видів діяльності.

Також є 75,0% дітей, які неохоче або не вважають за потрібне висловлювати або реагувати на свої почуття та емоції до певних видів діяльності. Спрямувати дітей до певних видів діяльності дуже складно (рис. 3.2).

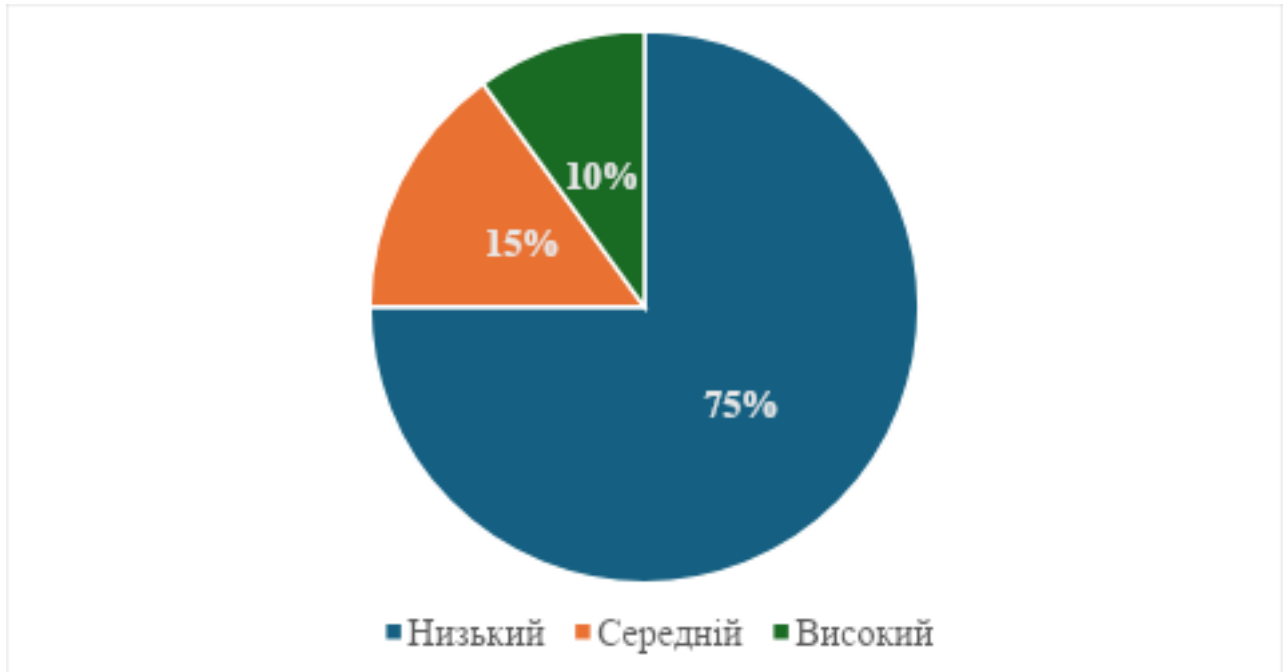

Рисунок 3.2. Розподіл за емоційним критерієм рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку до застосування проєктної діяльності в ЗДО

Результати діагностики поведінкового фактора свідчать, що 15,0% старших дошкільників мають високий рівень поваги до себе та інших, виявляють інтерес до школи, завжди говорять правду, чесні один з одним та з іншими, вміють ділитися секретами та таємницями. Діти з середнім рівнем комунікативних навичок (35,0%) здебільшого готові допомагати, але не завжди говорять правду, іноді соромляться та виявляють інтерес до шкільних заходів. Решта 50,0% дітей не виявляють особливого інтересу до спілкування з іншими, не бачать необхідності говорити правду і не зовсім чесні з іншими (рис. 3.3).

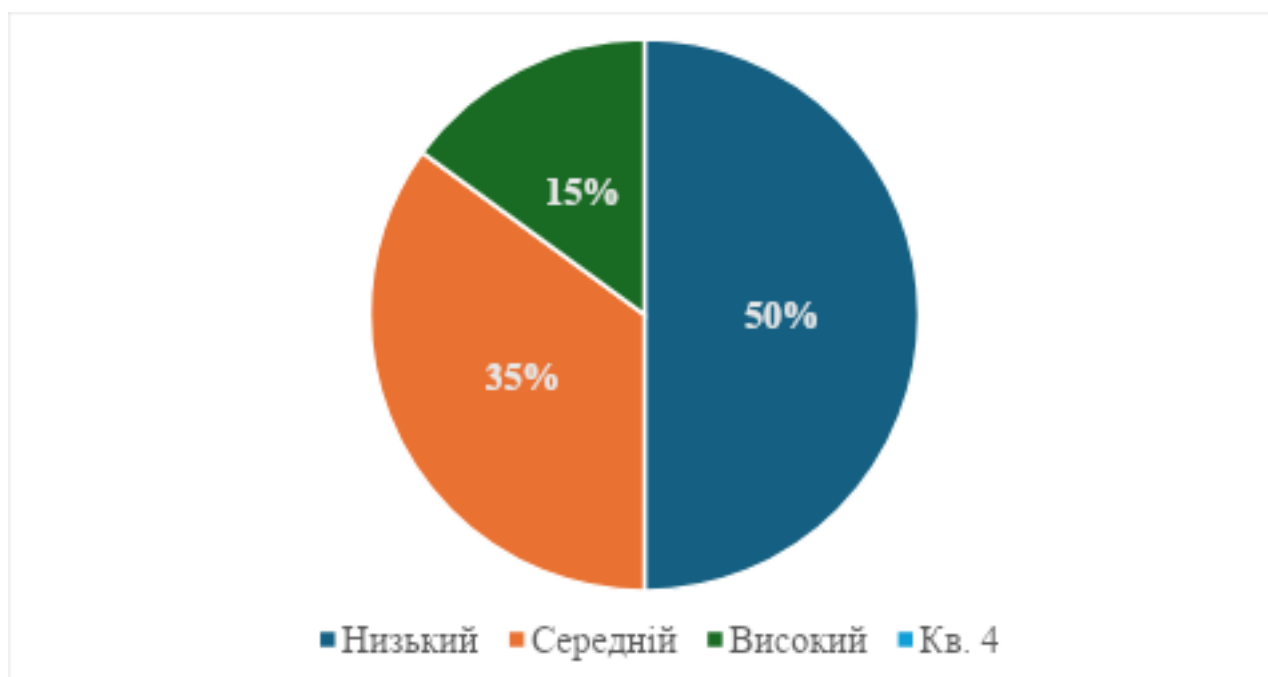

Рисунок 3.3. Розподіл за поведінковим критерієм рівнів сформованості комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку до застосування проєктної діяльності в ЗДО

Під час діагностичного процесу більшої уваги потребували діти з низьким рівнем комунікативних навичок, які становили половину (48,0%) досліджуваної групи. Ці діти не мали конкретних засобів для досягнення поставлених цілей, не орієнтувалися в завданнях і не могли зосередитися на запропонованому матеріалі. Чим більше завдань вони виконували, від легких до складних, тим більшим було навантаження на інтелект, волю та емоції дітей.

Діти з середнім рівнем комунікативних навичок (30,0%) достатньо компетентні, щоб використовувати мову на практиці. Вони демонструють вже сформовану комунікативну компетентність по відношенню до себе, однолітків та оточуючих. Під час виконання завдання вплив на дитину посилюється і стимулює інтерес до діяльності.

Діти з високим рівнем комунікативних навичок (25,0%) отримали найвищі вимоги. Вони стосувалися творчої діяльності, якісного виконання завдань, стимулювання здатності проявляти творчу ініціативу, вміння практично

користуватися мовою та вміння творчо використовувати соціокультурну та діалектичну інформацію в комунікативних ситуаціях (рис. 3.4).

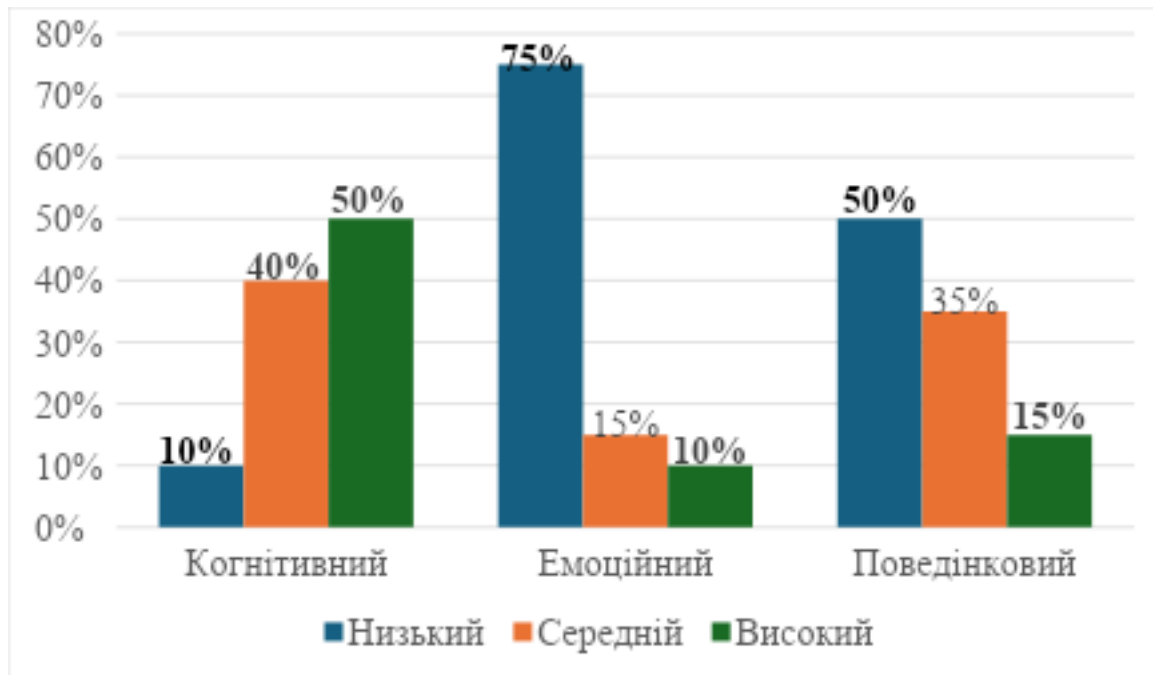

Рисунок 3.4. Розподіл рівнів формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку до застосування проєктної діяльності в ЗДО

Таким чином, результати діагностики свідчать про недостатній рівень комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку до застосування проєктної діяльності в ЗДО.

У процесі аналізу сформованості комунікативних навичок у проєктній діяльності у закладах дошкільної освіти встановлено, що проєктна діяльність є ефективним засобом для розвитку в дітей старшого дошкільного віку здатності до взаємодії, висловлювання думок і співпраці. Дослідження показало, що участь дошкільників у проєктах стимулює їхню ініціативність, творчий підхід до вирішення завдань, сприяє формуванню активного слухання, уміння працювати в команді та використовувати мовленнєві засоби для вирішення комунікативних ситуацій.

Аналіз стану сформованості комунікативних навичок у дітей виявив, що найбільш результативними є проєкти, які поєднують у собі ігрові та інтерактивні елементи, забезпечують емоційно насичене середовище, що

мотивує дітей до спілкування. Особливу роль відіграє педагог, який виступає не тільки організатором проєкту, а й фасилітатором комунікації, допомагаючи дітям вибудовувати взаємодію, спрямовану на досягнення спільної мети.

Результати дослідження свідчать, що проєктна діяльність у закладах дошкільної освіти сприяє комплексному розвитку комунікативних навичок. Вона дозволяє дітям практикувати навички висловлювання, обґрунтування власної думки, знаходження спільних рішень і вирішення конфліктних ситуацій. Крім того, участь у проєктах розвиває емпатію, соціальну чутливість і позитивне ставлення до партнерів по взаємодії.

Таким чином, проєктна діяльність виступає ефективним інструментом формування комунікативних навичок у дошкільників. Вона забезпечує можливість інтегрувати навчання, спілкування та спільну діяльність, що сприяє гармонійному розвитку дітей та їхній підготовці до подальшого навчання у школі.

3.2. Розробка та впровадження експериментальної програми з формування комунікативних навичок у проєктній діяльності дітей шостого року життя

Процес організації проєктної діяльності з акцентом на комунікацію має декілька етапів, кожен з яких відіграє важливу роль у формуванні комунікаційних навичок у дітей. Першим етапом є вибір теми проєкту, що повинна бути близькою та зрозумілою дітям. Це може бути будь-яка тема, що стосується їхнього повсякденного життя, наприклад, «Ми – маленькі дослідники», «День у моєму житті», «Моя родина», «Мої улюблені ігри» тощо. Важливо, щоб тема проєкту сприяла розвитку мовлення, стимулювала дитячу уяву, емоційний відгук і заохочувала до активної участі в обговоренні.

Другим етапом є підготовка та планування проєкту. Вихователь має визначити основні завдання проєкту, зокрема розвиток мовлення, вміння взаємодіяти з іншими дітьми, спільно вирішувати проблеми. Під час цього етапу педагог планує, які види діяльності будуть використовуватися для

досягнення цих цілей: рольові ігри, творчі завдання, колективні дискусії, інтерактивні вправи. Важливо, щоб діяльність була різноманітною і дозволяла дітям проявити свої комунікаційні здібності в різних формах: від висловлювання своїх думок до роботи в групах і команді.

Наступним етапом є безпосереднє проведення проєкту. Тут особливу увагу слід звернути на створення сприятливої атмосфери для відкритої комунікації. Під час виконання завдань діти повинні мати можливість висловлювати свої ідеї, обговорювати їх з іншими, співпрацювати для досягнення спільних цілей. Вихователь має виступати як керівник, так і як модератор, що підтримує обговорення, сприяє активному слуханню та заохочує кожного до участі. Важливо також використовувати такі методи, як мозковий штурм, рольові ігри, дебати, де діти можуть висловлювати свої думки і почуття, а також навчитися слухати та поважати думки інших.

Під час проєкту варто акцентувати увагу на розвитку таких аспектів комунікації, як вміння підтримувати бесіду, використовувати невербальні засоби спілкування (жести, міміка), розвивати активне слухання та критичне мислення. Діти повинні навчитися знаходити спільну мову в групі, вирішувати конфлікти та співпрацювати з іншими учасниками проєкту. Участь у спільних обговореннях, де кожна дитина має можливість висловити свої думки, розвиває не тільки мовлення, а й емоційний інтелект.

Після завершення проєкту важливим етапом є рефлексія. Вихователь повинен обговорити з дітьми, що їм вдалося досягти, які труднощі виникали в процесі роботи, як вони вирішували конфлікти і допомагали один одному. Цей етап важливий для того, щоб діти усвідомили, як вони використовували свої комунікаційні навички, що допомогло досягти успіху, а що можна покращити в майбутньому.

Організація проєктної діяльності з акцентом на комунікацію вимагає ретельного планування та врахування індивідуальних особливостей кожної дитини. Важливо, щоб завдання були доступними, цікаво складеними та сприяли розвитку мовленнєвих, та соціальних навичок.

Вихователь має бути гнучким у своїй роботі, адаптуючи методи та форми діяльності до потреб дітей. Завдяки проєктній діяльності діти отримують можливість розвивати комунікаційні навички, здатність до співпраці та творчого самовираження, що є важливими для їхнього майбутнього соціального розвитку.

В кваліфікаційній роботі було розроблено проєкт, який спрямований на розвиток комунікаційних навичок у дошкільників, що є важливим аспектом їхнього загального розвитку. Метою проєкту є створення умов для активної взаємодії дітей, де вони можуть розвивати здатність висловлювати свої думки, слухати інших, працювати в команді та вирішувати спільні завдання. Проєкт дозволяє дітям удосконалити вербальні та невербальні форми комунікації, навчитися працювати в групах, ставити питання, висловлювати думки чітко та зрозуміло.

Також, завдяки проєктній діяльності, діти отримують можливість розвивати критичне мислення, творчі здібності та соціальні навички, що є основою для їхньої успішної адаптації до шкільного життя і подальшої соціалізації. Вихователь виступає як фасилітатор, підтримуючи діалог між дітьми і допомагаючи їм зрозуміти важливість комунікації для досягнення спільних цілей. Це дозволяє дітям краще адаптуватися в соціальному середовищі, оскільки вони вчаться взаємодіяти, співпрацювати, знаходити рішення в команді та виражати свої почуття та думки.

Проєкт на тему: «Ми – маленькі дослідники»

Мета проєкту: Розвиток комунікаційних навичок дошкільнят через дослідницьку діяльність, стимулювання їхньої допитливості, вміння працювати в групах, обмінюватися думками та висловлювати власні спостереження.

Тема проєкту: Дослідження навколишнього світу через практичні дослідження (вивчення природи, предметів, явищ, власного тіла).

Тривалість проєкту: 2 тижні

Кількість учасників: 10-15 дітей віком 5-6 років

Етапи проєкту:

1. Вступний етап:

- Підготовка до проєкту: Знайомство дітей із темою проєкту, обговорення, що таке дослідження, хто такі дослідники, що вони роблять.
- Організація простору: Підготовка куточка для дослідників (комплекти для експериментів, природні матеріали, блокноти для замальовок).
- Ознайомлення з інструментами для досліджень: лупи, пензлі, коробки для зберігання предметів, різноманітні текстури та матеріали.
- Визначення завдань: Кожна дитина визначає, що її цікавить і що вона хоче дослідити.

2. Дослідницький етап:

- Тема 1: «Що таке вода?»
 - Експеримент «Вода і її властивості»: дослідження води, зміна її стану (твердий, рідкий, газоподібний) через заморожування та кип'ятіння.
 - Обговорення спостережень, замальовки в блокнотах.
 - Пошук та обговорення цікавих фактів про воду (чому вона тече, що можна зробити з водою).
- Тема 2: «Ми – дослідники природи»
 - Вивчення різних листків, камінців, квітів, їхніх властивостей і відмінностей.
 - Опис і класифікація знайдених предметів.
 - Групова робота: кожна дитина в групі вибирає кілька предметів для обговорення.
 - Проведення експериментів з природними матеріалами: дослідження рослин, зміна їхніх кольорів при додаванні води, вивчення взаємодії природних матеріалів.
- Тема 3: «Тіло людини»
 - Дослідження органів почуттів: як ми бачимо, чуємо, відчуваємо.
 - Ігри на розвиток дрібної моторики та координації: «Знайди предмет на дотик», «Згадай, що ти почув».
 - Розмови про здоров'я, гігієну та важливість догляду за тілом.

3. Робота в групах:

- Кожна група обирає одну тему для глибшого дослідження, обговорення результатів та підготовки доповіді.
- Діти працюють в малих групах, беручи участь у колективних обговореннях і ділячись своїми спостереженнями.
- Роль вихователя: стимулювання співпраці, активне слухання та вміння формулювати думки.

4. Формулювання результатів:

- Всі діти створюють свій «Дослідницький журнал», в якому записують свої висновки, малюють, описують свої дослідження.
- Підготовка колективної доповіді: кожна група презентує свої результати досліджень іншим дітям у групі, демонструючи свої «журнали».
- Обговорення важливості роботи дослідників, порівняння результатів досліджень груп.

5. Завершальний етап:

- Спільне обговорення: «Що ми дізналися?», «Що нам сподобалося найбільше?».
- Аналіз досягнень: Як змінилися навички спілкування, співпраці? Як кожен учасник відчув себе дослідником?
- Підведення підсумків: Вихователь відзначає активність дітей, їхню зацікавленість, творчий підхід до виконання завдань.
- Презентація «Ми – маленькі дослідники» для батьків або інших груп дітей.

Методи та прийоми:

- Активне слухання: діти повинні уважно слухати один одного під час обговорень і давати відповіді на питання.
- Рольові ігри: діти виконують роль дослідників, обговорюючи свої спостереження і знаходячи спільні рішення.
- Спільна діяльність: робота в малих групах сприяє розвитку співпраці і комунікації.

- Мовленнєві ігри та вправи на активізацію словникового запасу.

Очікувані результати:

- Розвиток мовлення через активне обговорення і висловлювання власних думок.
- Залучення дітей до командної роботи, вміння слухати і підтримувати бесіду.
- Розвиток пізнавальних здібностей через дослідницьку діяльність.
- Формування у дітей позитивного ставлення до пізнання та досліджень.

Більш детально програма та заняття розписані у додатках Б – Е.

Проект «Ми – маленькі дослідники» спрямований на стимулювання в дошкільнят допитливості та ініціативи, розвитку не лише їхніх мовленнєвих здібностей, а й соціальних навичок, вміння працювати в групі, обмінюватися ідеями та слухати інших. Така діяльність допомагає створити середовище для активного розвитку комунікації у дітей, а також розвиває їхню здатність виражати думки і враження.

Проектна діяльність є ефективним методом розвитку комунікаційних навичок у дітей, особливо в дошкільному віці, коли основним завданням є формування вмінь співпрацювати, обговорювати і висловлювати власні думки. Організація та проведення проєктів, орієнтованих на розвиток комунікації, допомагає створити середовище для активної взаємодії, де кожен учасник має можливість виражати свої думки, задавати питання, слухати інших і шукати спільні рішення.

Основні етапи проєктної діяльності, спрямованої на комунікацію, включають визначення мети і завдань проєкту. Ключовим моментом є чітке формулювання цілей, які орієнтовані на розвиток комунікаційних навичок. Завдання повинні бути спрямовані на активну участь дітей у процесі обміну ідеями, співпраці, колективному обговоренні та рішенню проблем.

Підготовка до проєкту є важливим етапом, адже необхідно створити умови для розвитку комунікації. Це включає підготовку простору, матеріалів і

ресурсів, а також навчання дітей основам взаємодії: як слухати, як задавати питання, як висловлювати свої думки чітко і зрозуміло.

Дослідницька діяльність під час виконання проєкту надає дітям можливість працювати в групах, проводити експерименти, спостерігати і описувати результати своїх досліджень. Це сприяє розвитку як вербальних, так і невербальних форм комунікації, адже дітям потрібно обмінюватися інформацією, узгоджувати спільні дії та виражати свої думки. Робота в групах є важливим аспектом проєктної діяльності, оскільки вона допомагає розвивати співпрацю і взаємодію між дітьми.

Важливим є також роль вихователя як фасилітатора, який сприяє організації діалогу, допомагає дітям в процесі пошуку рішень, мотивує їх висловлювати свої ідеї і слухати думки інших. Презентація результатів є одним із завершальних етапів проєкту, коли діти мають можливість представити свої досягнення перед групою. Це чудова можливість для розвитку публічних виступів, формулювання висновків і відповідей на запитання. Така діяльність дозволяє дітям освоїти навички презентації та публічного виступу, а також уміння працювати з аудиторією.

Оцінка результатів після виконання проєкту важлива для того, щоб здійснити аналіз, обговорити, які комунікаційні навички були розвинені, як діти співпрацювали, що покращилося в їхній взаємодії. Оцінка допомагає визначити досягнення кожної дитини та групи в цілому, а також виявити можливі напрямки для подальшого розвитку. Проєктна діяльність, спрямована на розвиток комунікації, є не лише навчальним, а й соціалізаційним процесом. Вона допомагає дітям будувати важливі навички для спільної діяльності, розвиває уміння працювати в колективі, ставити та вирішувати проблеми, висловлювати думки і чути інших. Через проєктну діяльність діти отримують досвід активної взаємодії, що важливо для їхнього розвитку як особистостей, готових до навчання в школі та до соціальної взаємодії в майбутньому.

Таким чином, організація проєктної діяльності з акцентом на комунікацію є ефективним і важливим інструментом для розвитку соціальних і

комунікаційних навичок дітей дошкільного віку. Вона створює умови для інтерактивної взаємодії, сприяє розвитку критичного мислення, творчості та навичок співпраці, що є основою успішної адаптації до формування комунікативних навичок проєктної діяльності.

3.3. Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи з формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку

У процесі оволодіння комунікативною сферою діти дошкільного віку запозичують зі свого культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у мовній та візуальній формах.

Аналіз теоретичних принципів дав змогу виявити основні аспекти організаційно-педагогічних умов, спрямованих на ефективне формування комунікативних навичок до проєктної діяльності дітей старшого дошкільного віку у дошкільних навчальних закладах (ЗДО).

Серед ключових визначено:

1. Добір та застосування методів, прийомів і засобів.

Розглядається необхідність вибору та ефективного використання різноманітних методів, прийомів і засобів, що сприяють цілісному розвитку комунікативних навичок. Важливо забезпечити активізацію всіх структурних компонентів – когнітивного, емоційного та поведінкового.

2. Створення активних ситуацій міжособистісного спілкування.

Організація занять для дітей старшого дошкільного віку повинна передбачати створення активних ситуацій міжособистісного спілкування. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, та формуванню в них навичок ефективної взаємодії з оточуючими.

Для діагностики рівня комунікативних навичок були визначені критерії, що базуються на морально-емоційній структурі. Виділено такі основні критерії:

1. Когнітивний.

Оцінка рівня розвитку когнітивних здібностей, пов'язаних із сприйняттям та розумінням інформації в контексті комунікативної взаємодії.

2. Емоційний.

Аналіз виявлення та вираження емоцій у спілкуванні, а також управління власним емоційним станом.

3. Поведінковий.

Оцінка виявлення комунікативних навичок у вчинках та взаємодії з оточуючими є ключовим етапом у визначенні рівня комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку. Використовуючи встановлені критерії, було розглянуто три рівні комунікативних навичок – низький, середній та високий. Проведена якісна характеристика кожного рівня має на меті забезпечити індивідуальний підхід до розвитку та підтримки кожної дитини. Цей аналіз сприяє визначенню індивідуальних потреб та сприяє оптимізації педагогічного процесу з формування комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

В контексті аналізу теоретичних засад були визначені ключові організаційно-педагогічні умови, які визначають процес формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти. Серед них:

1. Ефективне формування комунікативних навичок передбачає вибір та активне використання різноманітних методів, прийомів і засобів. Це спрямовано на цілісний розвиток усіх структурних компонентів комунікативних навичок, включаючи когнітивний, емоційний та поведінковий аспекти.

2. Організація занять має передбачати активне створення ситуацій, які сприяють міжособистісному спілкуванню. Це важливо як для розвитку комунікативних навичок, так і для формування вміння ефективно взаємодіяти.

Діагностика рівня комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку була проведена на основі морально-емоційної структури, виділивши критерії, такі як когнітивний, емоційний та поведінковий. Залежно від повноти виявлених показників було визначено три рівні цих показників: низький, середній і високий, надаючи їм якісну характеристику. Це дозволяє підійти

індивідуально до кожної дитини та виробити ефективні стратегії для розвитку їхніх комунікативних навичок.

Перевірка ефективності педагогічних умов формування комунікативних навичок до проєктної діяльності дітей старшого дошкільного віку у дошкільних навчальних закладах, що реалізувались у ході формувального експерименту, забезпечувалась контрольними вимірами та кількісним і якісним аналізом результатів, отриманих на контрольному етапі експерименту, що проводився після завершення формувальної дослідно-експериментальної роботи.

Завдання контрольного етапу дослідження полягали у:

1) виявленні динаміки сформованості змістового, регулятивного та орієнтаційного компонентів комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку у дошкільних навчальних закладах;

2) проведенні кількісного і якісного аналізу результатів, отриманих внаслідок забезпечення педагогічних умов формування таких навичок в закладі дошкільної освіти.

Вимір рівнів комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку у дошкільних навчальних закладах до проєктної діяльності забезпечувався такими ж діагностичними методами, які використовувались на констатувальному етапі експерименту, та реалізувався шляхом визначення рівнів сформованості її змістового, регулятивного та орієнтаційного компонентів.

Змістовий компонент досліджувався за показниками наявності мотивів застосування проєктної діяльності; регулятивний компонент – за показниками самовладання та здатності до підпорядкування комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку у дошкільних навчальних закладах; орієнтаційний компонент – за показниками типу орієнтації щодо формування комунікативних навичок до проєктної діяльності.

У таблиці 3.4 представлено результати констатувального та контрольного етапів експерименту. Як бачимо, згідно з результатами констатувального етапу можна виявити досить незначні розбіжності у показниках досліджуваного

феномена у представників контрольної та експериментальної груп. Після завершення формувального експерименту на його контрольному етапі було виявлено помітні позитивні зміни у рівнях комунікативних навичок учасників експериментальної групи до формування їх у проєктній діяльності на відміну від показників, продемонстрованих учасниками контрольної групи (див. табл.3.4).

Таблиця 3.4

**Кількісні показники рівнів комунікативної готовності
учасників експериментальної та контрольної груп на констатувальному та
контрольному етапах експерименту**

Компоненти	Етап експерименту	Високий		Середній		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Змістовий	констатувальний	20,0 %	20,0 %	60,0 %	60,0 %	20,0 %	20,0 %
	контрольний	40,0 %	20,0 %	55,0 %	65,0 %	5,0 %	15,0 %
	Δ (+/-)	+20,0 %	0,0 %	-5,0 %	+5,0 %	-15,0 %	-5,0 %
Регулятивний	констатувальний	15,0 %	15,0 %	60,0 %	60,0 %	25,0 %	25,0 %
	контрольний	30,0 %	20,0 %	65,0 %	65,0 %	5,0 %	15,0 %
	Δ (+/-)	+15,0 %	+5,0 %	+5,0 %	+5,0 %	-20,0 %	-10,0 %
Орієнтаційний	констатувальний	15,0 %	20,0 %	65,0 %	65,0 %	20,0 %	15,0 %
	контрольний	30,0 %	20,0 %	65,0 %	65,0 %	5,0 %	15,0 %
	Δ (+/-)	+15,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-15,0 %	0,0 %
Загальний результат	констатувальний	15,0 %	20,0 %	65,0 %	60,0 %	20,0 %	20,0 %
	контрольний	30,0 %	20,0 %	55,0 %	65,0 %	15,0 %	15,0 %
	Δ (+/-)	+15,0 %	0,0 %	-10,0 %	+5,0 %	-5,0 %	-5,0 %

Згідно з результатами, які були виявлені на контрольному етапі, після проведення формувального експерименту були помітними відмінності у рівнях сформованості всіх компонентів досліджуваного феномена у дітей старшого дошкільного віку ЕГ порівняно з тими дітьми, з якими не проводилась дослідно-експериментальна робота.

Так, було зафіксовано зростання кількості дітей з високим рівнем мотиваційної готовності формування комунікативних навичок проєктної діяльності: відносно змістового компонента – на 20,0 % (ЕГ), у той час як у КГ такі зміни не були зафіксовані; регулятивного компонента – на 15,0 % (ЕГ) і на 5 % (КГ); орієнтаційного компонента – на 15,0 % (ЕГ), тоді як у КГ змін не відбулося.

Водночас зменшилась кількість дітей з низьким рівнем сформованості: змістового компонента – на 15,0 % (ЕГ) та 5,0 % (КГ); регулятивного компонента – на 20,0 % (ЕГ) та 10,0 % (КГ); орієнтаційного компонента – на 15,0 % (ЕГ), тоді як у КГ змін не зафіксовано.

Таким чином, аналіз кількісних показників рівнів комунікативної готовності дітей старшого дошкільного віку з ЕГ у порівнянні з аналогічними показниками дітей старшого дошкільного віку з КГ доводить ефективність реалізованих педагогічних умов. У порівнянні з початком формувального експерименту після його завершення в ЕГ 30,0 % дітей досягли високого рівня сформованості досліджуваної якості (що на 15,0 % перевищувало початкові результати), а 55,0 % вихованців – середнього рівня. Кількісний склад дітей цієї групи з низьким рівнем мотиваційної готовності становив 15,0 % (зменшився на 5,0 %).

При цьому показники учасників КГ не зазнали таких суттєвих змін. Число старших дошкільників з високим рівнем сформованості мотиваційної готовності до навчання залишилося на рівні 20,0 %; з середнім рівнем – зросло до 65,0 % (на 5,0 %); з низьким рівнем – зменшилось до 15 % (також на 5 %).

Позитивні зміни, досягнуті завдяки проведеній дослідно-експериментальній формувальній роботі, були підтверджені з

допомогою порівняння двох сукупностей даних – результатів щодо рівнів мотиваційної готовності до навчання, отриманих дітьми, які входили до складу ЕГ і КГ (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Динаміка змін у рівнях комунікативної готовності у проєктній діяльності дітей старшого дошкільного віку з ЕГ і КГ після формувального експерименту, %

Рівні мотиваційної готовності	Констатувальний етап			Контрольний етап		
	ЕГ	КГ	+/-	ЕГ	КГ	+/-
Високий	15,0 %	20,0 %	30,0 %	20,0 %	+15,0 %	0 %
Середній	65,0 %	60,0 %	55,0%	65,0%	-10,0 %	+5,0 %
Низький	20,0 %	20,0%	15,0%	15,0%	-5,0 %	-5,0 %

Як видно з табл. 3.5, в ЕГ: високого рівня мотиваційної готовності до проєктної діяльності досягли 30,0 % старших дошкільників (на 10,0 % більше, ніж у КГ); середнього рівня – 55,0 % (на 10,0 % менше, ніж у КГ); на низькому рівні залишилось 15,0 % вихованців (стільки ж, як і в КГ).

Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи з реалізації педагогічних умов формування комунікативної готовності дітей старшого дошкільного віку до формування комунікативних навичок проєктної діяльності відображено у діаграмах (рис. 3.4 – 3.5).

Рис 3.4. Рівні комунікативних навичок дітей старшого віку в ЕГ та КГ, зафіксовані на констатувальному етапі експерименту, %

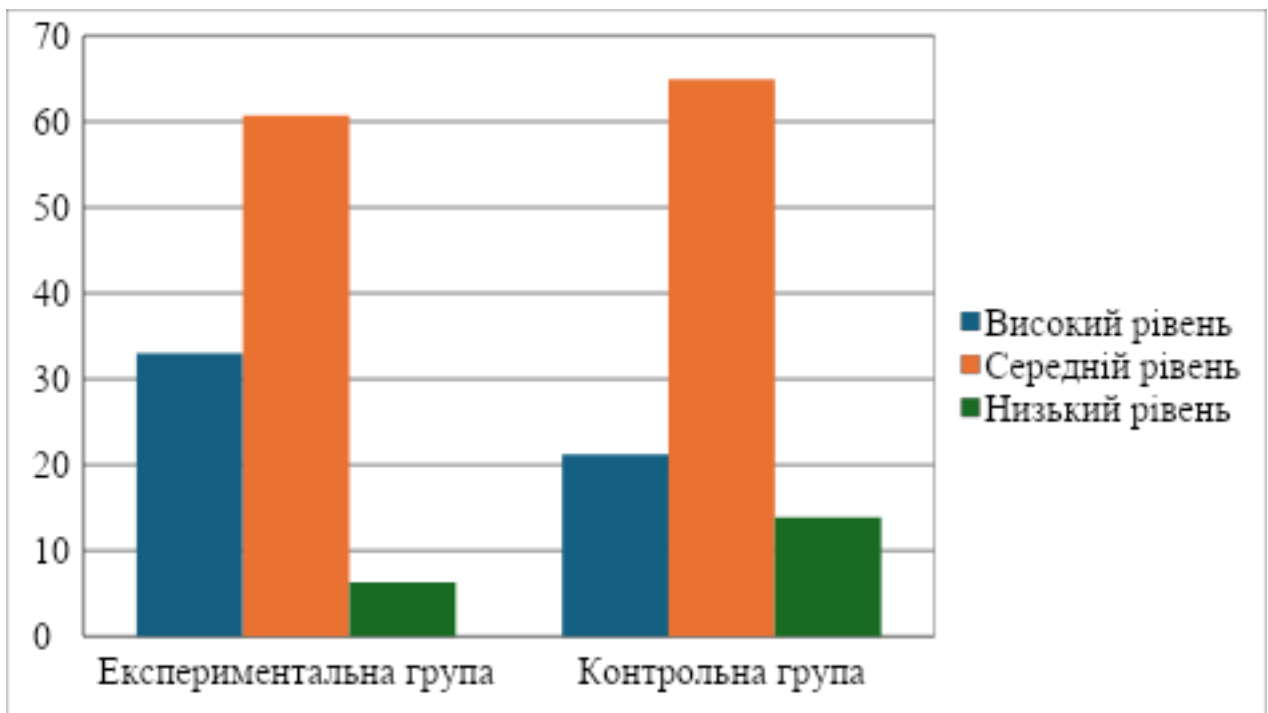

Рис. 3.5. Рівні комунікативних навичок дітей старшого віку в ЕГ та КГ, зафіксовані на контрольному етапі експерименту, %

Однорідність вибірок ЕГ та КГ було перевірено з допомогою статистичних розрахунків із використанням критерію Пірсона (рівень значущості $\alpha = 0,05$).

Для перевірки гіпотези про відмінності між вибірками були використані фактичні дані:

- ЕГ: високий рівень – 6 осіб; середній рівень – 11 осіб; низький рівень – 3 особи;
- КГ: високий рівень – 4 особи; середній рівень – 12 осіб; низький рівень – 4 особи;
- загальна чисельність у кожній групі – 20 дітей.

Очікувані частоти для кожної категорії розраховувалися за формулою незалежності. Після підстановки значень отримано:

$$\chi^2=0,59 \quad (df=2, p\approx 0,75).$$

Критичне значення $\chi^2_{0.05;2} = 5,99$. Оскільки $\chi^2=0,59 < 5,99$, підстав відхиляти нульову гіпотезу немає. Це означає, що вибірки ЕГ і КГ після завершення експерименту статистично не відрізняються між собою за рівнями мотиваційної готовності.

Таким чином, кількісний та якісний аналіз показує позитивну динаміку саме в експериментальній групі, але підтвердити її статистичною значущістю за допомогою χ^2 при наявних вибірках неможливо. Це вказує на потребу у використанні більшої вибірки або додаткових статистичних методів для перевірки ефективності педагогічних умов формування комунікативних навичок проєктної діяльності.

Висновки до розділу 3

Проведене експериментальне дослідження підтвердило, що проєктна діяльність є ефективним педагогічним засобом формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Вона сприяє розвитку мовлення, становленню особистості дитини як активного, доброзичливого й відкритого до взаємодії учасника спільного життя групи. Отримані результати продемонстрували, що системне впровадження проєктного підходу створює умови для гармонійного поєднання пізнавальної, мовленнєвої, емоційної та соціальної сфер розвитку.

На констатувальному етапі дослідження виявлено, що більшість дітей проявляли середній або низький рівень сформованості комунікативних навичок. Для багатьох з них було характерним обмежене використання мовленнєвих засобів, труднощі у вираженні власних думок, невпевненість у спілкуванні з однолітками та дорослими. Ці спостереження підтвердили необхідність створення спеціально організованих умов, які стимулювали б природне мовленнєве самовираження через гру, творчість і спільну діяльність.

Після впровадження системи психолого-педагогічного проєктування комунікативно-мовленнєвого розвитку спостерігалася суттєва позитивна динаміка. Діти стали активніше ініціювати діалоги, охоче брати участь у колективних іграх, висловлювати пропозиції, підтримувати партнерів по спілкуванню. Мовлення стало більш виразним, емоційно насиченим, логічним. У багатьох вихованців зросла здатність слухати і чути інших, аргументувати власну думку, виявляти емпатію та взаємну підтримку. Це засвідчило, що проєктна діяльність стимулює не лише мовленнєвий, а й морально-етичний розвиток дитини.

Важливим результатом формувального етапу стало підвищення якості взаємодії у дитячому колективі. В спільній роботі над проєктами діти навчалися розподіляти обов'язки, узгоджувати дії, долати суперечки мирним шляхом. Процес обговорення, створення спільних продуктів (малюнків, плакатів, міні-вистав, розповідей) сприяв розвитку вміння домовлятися, поважати думку іншого, брати на себе відповідальність за загальний результат. Такі навички є ключовими для майбутньої соціальної адаптації та успішного входження дитини до шкільного життя.

Особливої уваги заслуговує зміна емоційного стану вихованців. Якщо на початку експерименту частина дітей демонструвала сором'язливість, уникання публічного мовлення, то після реалізації комплексу проєктів з'явилася впевненість, позитивне ставлення до спільної праці, бажання висловлювати власну думку. Таким чином, педагогічна взаємодія, побудована на принципах

гуманізму, підтримки та партнерства, створила сприятливе середовище для розкриття потенціалу кожної дитини.

Отримані кількісні результати підтвердили якісні спостереження. Частка дітей з високим рівнем сформованості комунікативних навичок зросла приблизно на третину, тоді як кількість вихованців із низьким рівнем помітно зменшилася. Це доводить, що впроваджена технологія психолого-педагогічного проєктування має значний розвивальний ефект і може бути рекомендована для широкого використання в практиці дошкільних закладів.

Підсумовуючи, можна зазначити, що проєктна діяльність у дошкільному закладі є потужним ресурсом гуманізації освітнього процесу. Вона допомагає дитині опанувати мовленнєві навички, та навчитися розуміти інших, проявляти ініціативу, відчувати радість від спільних досягнень. Через живе спілкування, творчість і співпрацю діти розвивають довіру, взаємоповагу, готовність до діалогу – ті якості, які формують основу гармонійної, соціально зрілої особистості.

Отже, результати експерименту підтвердили гіпотезу дослідження: системне впровадження проєктної діяльності сприяє ефективному формуванню комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку, забезпечуючи цілісний розвиток мовлення, мислення, емоцій і соціальної активності. Саме через гуманістично організований проєкт дитина вчиться не просто говорити – вона вчиться спілкуватися, відчувати і бути почутою.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було уточнено психолого-педагогічні особливості поняття «комунікативні навички» та визначено їх важливу роль у розвитку дошкільників.

1. Комунікативні навички були охарактеризовані як комплекс умінь, які забезпечують ефективну взаємодію дитини з соціальним середовищем, сприяють формуванню емоційної стійкості, когнітивного розвитку та соціальної адаптації. Виявлено, що комунікативні навички є основою для розвитку комунікативної компетентності, яка охоплює здатність дитини встановлювати та підтримувати контакти з іншими людьми, висловлювати свої думки і почуття, а також адекватно сприймати інформацію.

2. Теоретичне обґрунтування особливостей формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку показало, що її розвиток залежить від багатьох чинників, серед яких виділяються вікові та індивідуальні особливості, соціокультурні умови, а також якість педагогічної взаємодії. Встановлено, що комунікативна компетентність складається з таких компонентів, як мовленнєва діяльність, емоційно-соціальна взаємодія та поведінкові аспекти. Зокрема, формування комунікативної компетентності в старшому дошкільному віці потребує створення умов, у яких діти мають можливість брати участь у спільній діяльності, обговорювати завдання, висловлювати власні думки та ідеї.

3. Аналіз сучасних методів і підходів до розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку засвідчив, що ефективність цього процесу залежить від інтеграції різноманітних педагогічних підходів, які враховують вікові, індивідуальні та соціальні особливості дітей. Основними методами, які застосовуються для формування комунікативних навичок, є ігрові технології, інтерактивні заняття, проєктна діяльність, драматизація, казкотерапія, а також методи активного слухання та невербальної комунікації.

Ігрові технології виявилися найбільш дієвими, оскільки гра є природною діяльністю для дітей цього віку, що дозволяє інтегрувати навчання у процес

спілкування та співпраці. Інтерактивні заняття сприяють розвитку діалогічного мовлення та підвищують соціальну активність дітей. Використання проєктної діяльності дозволяє створити умови для комплексного розвитку комунікативних навичок через залучення дітей до спільної діяльності, яка потребує обговорення, планування та презентації результатів.

Окрім того, драматизація та казкотерапія сприяють розвитку емоційного інтелекту, допомагають дітям висловлювати свої почуття та розуміти емоції інших, що є важливою складовою комунікативної компетентності. Методи активного слухання та невербальної комунікації допомагають дітям навчитися розуміти невербальні сигнали співрозмовника, розвивають уважність та вміння підтримувати контакт.

Таким чином, сучасні методи розвитку комунікативних навичок у дошкільників є багатогранними та орієнтованими на створення умов для активної взаємодії дітей у соціальному середовищі. Їх поєднання дозволяє забезпечити ефективне формування мовленнєвих навичок, розвиток соціальних, емоційних та когнітивних компетенцій, необхідних для гармонійного розвитку особистості.

4. Обґрунтування та експериментальна перевірка впровадження проєктної діяльності у закладах дошкільної освіти підтвердили її високу ефективність у розвитку комунікативних навичок. Проєктна діяльність стимулює активність дітей, сприяє розвитку їхньої ініціативності, творчості та здатності до співпраці. Результати експериментальної роботи свідчать про позитивну динаміку формування комунікативних навичок у старших дошкільників, які брали участь у проєктній діяльності.

5. Ефективність запропонованих педагогічних умов підтверджена результатами контрольного зрізу, згідно з яким було зафіксовано зростання кількості дітей з високим рівнем комунікативних навичок у проєктній діяльності: відносно змістового компонента – на 20% (ЕГ), у той час, коли в КГ такі зміни не були зафіксовані; відносно регулятивного компонента – відповідно на 15% (ЕГ) і на 5% (КГ); відносно орієнтаційного компонента – відповідно на

15% (ЕГ) та на 5% (КГ). Водночас зменшилась кількість дітей з низьким рівнем сформованості змістового компонента на 15% (ЕГ) та на 5% (КГ), регулятивного компонента – на 20% (ЕГ) та на 10% (КГ), орієнтаційного компонента – на 15% (ЕГ) та на 5% (КГ).

Високого рівня комунікативних навичок у проєктній діяльності досягли 30% старших дошкільників (на 10% більше від числа старших дошкільників з КГ); середнього рівня – 55% (на 5% менше від числа дітей з КГ); на низькому рівні залишилось 15% вихованців (на 5% менше від числа старших дошкільників у КГ).

Таким чином, виконані завдання дослідження підтвердили, що формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку є багатогранним процесом, який потребує систематичного підходу, врахування вікових особливостей та застосування сучасних педагогічних технологій, зокрема проєктної діяльності, як ефективного інструмента для розвитку комунікативних навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадіца М. В., Бесчастна Ю.М. Розвиток комунікативної взаємодії дітей п'ятого року життя в самостійній художньо-продуктивній діяльності. The 10th International scientific and practical conference “Results of modern scientific research and development” (December 12-14, 2021) Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2021. С.303 – 306
2. Бадіца М. Здоров'язбережувальне середовище як фундамент освіти: від тілесної активності до ментальної рівноваги. Освітнє середовище просто неба для дітей: досвід досліджень і відкриттів у європейській та українській практиці: монографія / За ред. групи проєкту Erasmus + Jean Monnet Module Project: 101085248-PEGEU-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Preschool education in a green environment: the synergy of European practices and Ukrainian traditions»: К. Колеснік, І. Стахової, Н. Пахальчук, Т. Коваль, Л. Іщенко, О. Жовнич. Вінниця: ТВОРИ, 2025. С. 192-230.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. *Дошкільне виховання*. 2021. № 7. С. 4–19.
4. Бурова А. П. *Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку*. 2-е вид. зі змін. та доп. Тернопіль : Мандрівець, 2019. 296 с.
5. Волинець Ю. О., Стаднік Н. В. Особливості формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в конструктивній діяльності. 2024. С. 26–48.
6. Ганаба С. О., Сологуб О. С. Проєктна діяльність як механізм інноваційного розвитку закладу освіти. *Зб. наук. пр.* / [ред. кол. І. Б. Вашеньяк (гол.) та ін.]. Хмельницький : Видавництво ХОІППО імені Анатолія Назаренка, 2024. 103 с.
7. Гончаренко А. М. Граємо разом – з іграшками та без них. *Дошкільне виховання*. 2020. № 2. С. 10–12.

8. Горбачова В. О. Емпіричне дослідження внутрішніх детермінант розвитку смислової сфери дитини. *Вісник Інституту розвитку дитини. Кривий Ріг: Філософія, педагогіка, психологія*. 2020. № 36. С. 112–121.
9. Грищенко С., Шурубенко О. Оптимізація рівня рухової активності дітей дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу. *Молодь і ринок*. 2019. № 9 (176). С. 32–37.
10. Грузинська І. Формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності. URL: https://ird.npu.edu.ua/files/ira_2.pdf (дата звернення: 09.10.2025).
11. Гоулман Д. *Емоційний інтелект*. Харків : Віват, 2019.
12. Данилевич Ю. О. Комунікативні навички та комунікативна компетентність, їх роль у здобутті освіти і формування комунікативних навичок упродовж професійної діяльності. *Медсестринство*. 2023. № 2. С. 56–65.
13. Дерев'янка С. П. Методичні засоби діагностики емоційного інтелекту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки*. 2019. Вип. 128. С. 95–99. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchdpu> РН 2015 128 23.
14. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні: нова редакція / затверджено Наказом МОН України № 33 від 12.01.2021. Київ, 2021. 48 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0033729-21> (дата звернення: 01.03.2024).
15. Дитина в дошкільні роки: освітня програма / наук. кер. К. Л. Крутій. URL: <https://f.osvita.city/file/49/13programa-ditina-v-doshkilni-roki.pdf> (дата звернення: 09.10.2025).
16. Душина В. А. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку у просторі дитячої субкультури. Харків, 2019. 69 с.
17. Дяченко А. І. «Формування комунікативної компетентності у дітей 5–6/7 років» : автореф. магістерська робота. Ніжин, 2019. 87 с.
18. Емоційно-вольові процеси: емоції і почуття. URL: <http://psychology.univer.kharkov.ua/dist2020/materialy/Lisenaya3.pdf> (дата звернення: 09.10.2025).

19. Єлдінова С. Особливості розвитку мовленнєвих навичок старших дошкільників в ігровій формі. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Т. 1, № 1. С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.1.7> (дата звернення: 10.02.2024).
20. Желанова В. В. Морально-вольові якості особистості як суттєва детермінанта формування «Навичок ХХІ століття». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2019. Вип. 2. С. 99–101.
21. Завязун Т. В. Вплив ігрової діяльності на всебічний розвиток дитини дошкільника. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 64. С. 93–96.
22. Калмикова Л. О. Формуємо у вихователів мультисенсорний підхід до організації освітнього процесу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 2. С. 33–39.
23. Киричук В. О. та ін. *Розвиток соціально-комунікативної компетентності обдарованих учнів початкової школи*: посібник / за заг. ред. Н. В. Лук'янчук і Н. А. Климової. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 132 с.
24. Коваленко О. В., Піроженко Т. О., Машовець М. А. Допомогти дитині пізнавати навколишній світ і себе в ньому. *Дитячий садок*. 2012. № 34–35 (658–659), вересень. С. 41–44.
25. Ковальова О. А. та ін. *Розвиток соціально-комунікативної компетентності обдарованих учнів початкової школи*: посібник / за заг. ред. Н. В. Лук'янчук і Н. А. Климової. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 132 с.
26. Козак Л. В., Король Г. А. Проєктна діяльність як чинник пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 18, Т. 3. С. 169–174.
27. Козак Л. В., Луцик Т. Характеристика педагогічних інновацій у роботі з дітьми дошкільного віку. *Інноватика у вихованні*. 2019. № 10. С. 67–74. URL: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i10.167> (дата звернення: 10.02.2024).

28. Коновальчук І. І. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу освіти у формуванні комунікативної готовності дітей до школи. *Андрогогічний вісник*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. Вип. 8. С. 95–102.
29. Кононенко Н. В., Палош А. С. Формування уявлень про професію у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. *Шляхи і засоби становлення професійної майстерності майбутніх педагогів*. Одеса, 2020. С. 60–65.
30. Кудикіна Н. В. *Теорія ігрової діяльності* : моногр. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 236 с.
31. Луценко І. Спілкуємося на рівних. Організація комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму. *Дошкільне виховання*. 2015. № 1. С. 5–10.
32. Меджидова Е. С. Соціально-комунікативний розвиток дітей дошкільного віку як науково-педагогічна проблема. *Молодий вчений*. 2016. № 6. С. 799–803. URL: <https://moluch.ru/archive/110/27082/>
33. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» : навчально-методичні матеріали / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; наук. ред. Г. В. Беленька. — Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 568 с.
34. Наумчук Т. В. Особливості психічного розвитку дітей дошкільного віку. URL: http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=387 (дата звернення: 09.10.2025).
35. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш та ін.] ; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
36. Пихтіна Н. П. Відхилення в поведінці дітей: характеристика, чинники виникнення та стратегія усунення. *Соціально-моральний розвиток і виховання дитини дошкільного віку* : колективна монографія / за заг. ред. О. Кононко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 198–255.

37. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти засобами інтерактивних та продуктивних технологій : колективна монографія / О. В. Ковшар, Н. Г. Недодатко, М. В. Бадіца та ін. ; за ред. О. В. Ковшар. Кривий Ріг : КДПУ, 2020. 140 с.

38. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. *Вчимося жити разом*: парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6–7 років / упоряд. Т. С. Слободян, В. С. Пономаренко. Київ : Алатон, 2019. 32 с.

39. Поніманська Т. *Дошкільна педагогіка*: підручник. 4-те вид. перер. Київ : ВЦ «Академія», 2019. 408 с.

40. Потапенко К., Гужанова Т. С. Проектна діяльність у формуванні комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти*: зб. наук. пр. 2024. С. 530–535.

41. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ О. І. Білан, Л. В. Возна, О. Л. Максименко [та ін.]. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 264 с.

42. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» [нова ред.]. У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова та ін. ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР – Україна», 2014. 452 с.

43. Сервуля К. *Формування соціально-комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності*: кваліф. робота першого (бакалаврського) рівня освіти: спец. 012 «дошкільна освіта». Херсон, 2020.

URL:

http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/11708/Servulya_ped_2020.pdf?sequence=1.

44. Скрипник А. О. Творчі проекти як засіб формування комунікативної компетентності.

URL:

<https://naurok.com.ua/tvorchi-proektiyak-zasib-formuvannya-komunikativno-kulturi-332325.html> (дата звернення: 07.11.2024).

45. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО : монографія / Є. Ф. Соботович, О. Рейпольська та ін. ; за заг. ред. О. Рейпольської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 280 с.
46. Торбенко І. М. Формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку за допомогою ігрової діяльності. *Всеосвіта. Бібліотека методичних рекомендацій*. URL: <https://vseosvita.ua/2-dewg> (дата звернення: 09.10.2025).
47. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ЗДО : монографія / за заг. ред. О. Рейпольської. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 330 с.
48. Формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку: методи інтерактивної взаємодії. URL: http://dnz354.edu.kh.ua/navchaljno-vihovnij_proces/storinka_vihovatelyametodista/formuvannya_komunikativnoi_kompetencii_ditej_doshkiljnogo_viku_metodi_interaktivnoi_vzayemodii/ (дата звернення: 09.10.2025).
49. Хохліна О. П. Психолого-педагогічне забезпечення соціалізації дитини в освітньому закладі: теоретичний аспект проблеми. *Актуальні проблеми психології* : Зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2019. Том XI, Вип. 6, Кн. II. С. 416–424.
50. Чекстере О. Ю. Діагностика мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання. *Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи* : матер. II Всеукр. наук.-практ. семінару (20 травня 2021 р., м. Київ). Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2021. С. 265–271.
51. Черезова І. О. Комунікативна компетентність як базова якість особистості. *Вісник Херсонського університету. Серія: Психологічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 103–107.

52. Черопіта А. Р. Готовність до навчання в контексті новоутворень дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології*. 2013. Вип. 31, Т. 7. С. 273–280. URL: <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v7/i31/36.pdf>.
53. Ярич О. Я. Особливості вивчення вольових якостей в загальній психології та тифлопсихології. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2020. Вип. 32 (2). С. 314–320.
54. Яценко Т. Компетентнісний підхід як основа модернізації шкільної літературної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 2 (1). С. 156–165.
55. Akilovna, E. M., & Fotima, B. Modern approaches to children's intellectual development. *International journal of social science & interdisciplinary research*. 2022. Vol. 11, Iss. 05. P. 233–237.
56. Arranz Freijo, E. B., & Rodrigo López, M. J. Positive parenting in Spain: introduction to the special issue. *Early Child Development and Care*. 2020. Vol. 188, Iss. 11. P. 1502–1512. DOI: 10.1080/03004430.2018.1506509.
57. Avshanbek J. Credit-module system, its basic principles and features. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*. 2022. Vol. 1, Iss. 4. P. 304–309.
58. Jorayev N. S. Quality learning process-as a mechanical sum of teaching and learning processes. *Euro-Asia Conferences*. 2021. P. 57–59.
59. O'g'li, J. R. M. Methods of organizing independent study of students in the credit-module system. *Ta'lim fidoyilari*. 2022. Vol. 25, Iss. 5. P. 93–97.
60. Sadullayevich J. N. Improving psychological technologies for the development of professional reflection in future teachers. *Academicia: an international multidisciplinary research journal*. 2021. Vol. 11, Iss. 1. P. 229–232.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Експериментальні дані щодо вивчення змістового компонента
комунікаційної готовності дітей старшого дошкільного віку у проєктній
діяльності за показником наявності мотивів навчання, констатувальний
експеримент**

Ім'я дитини	Відповіді на запитання										Загальний результат
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Експериментальна група											
Настя А.	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	10
Оленка Б.	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	1
Дмитрик В.	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	9
Аліна В.	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	2
Дарина Д.	+	+	-	-	+	-	-	-	+	+	6
Олег З.	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	7
Аліна К.	+	+	-	-	+	-	+	-	+	+	7
Данилко К.	+	+	-	-	+	+	+	-	+	+	8
Аліна К.	+	+	-	-	+	-	-	-	+	+	6
Павлик Л.	+	+	-	-	+	-	-	-	+	+	6
Діана М.	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	7
Руслан М.	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	7
Ігор О.	-	-	+	+	+	-	-	-	-	+	3
Артем П.	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	9
Мирослав Х.	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	9
Оксана Ф.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10
Віктор Л.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	9
Марія С.	+	+	-	+	+	+	-	+	+	-	7
Софія Т.	+	+	-	+	+	-	-	+	+	-	6
Назар У.	+	-	-	+	+	-	-	-	+	+	5
Контрольна група											
Аліна Д.	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	7
Сергійко Д.	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	9
Сашко Є.	+	-	+	+	+	-	-	-	-	+	4
Матвій Ж.	+	+	-	+	+	+	-	-	+	+	8
Іра І.	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	7
Настя К.	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	7
Аліна К.	+	+	-	+	+	-	-	-	-	+	6
Дарина М.	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	9
Дем'ян Н.	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	7
Денис О.	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	9
Дарина П.	+	+	-	+	+	-	-	-	-	+	6
Настя П.	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	7
Таня Т.	+	+	-	+	-	-	-	-	+	+	6
Іван К.	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	9
Антон Ш.	+	+	+	+	+	-	-	+	+	-	7
Катя Я.	+	+	-	+	+	-	-	+	+	-	7
Ілля Ю.	+	+	-	+	-	-	-	-	-	+	4
Ганна А.	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	2
Юрко Г.	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+	3

Фрагмент експериментальної програми

Проект «Ми – маленькі дослідники»

Мета проекту: розвиток комунікативних навичок дошкільнят через дослідницьку діяльність, стимулювання їхньої допитливості, формування вміння працювати в групі, обмінюватися думками та висловлювати власні спостереження.

Тема проекту: дослідження навколишнього світу через практичну діяльність (вивчення природи, предметів, явищ, власного тіла).

Тривалість: 2 тижні.

Кількість учасників: 10–15 дітей старшого дошкільного віку (5–6 років).

Завдання програми:

- розвивати інтерес до пізнання навколишнього світу через експериментування;
- формувати навички спільної діяльності, взаємодопомоги та співпраці;
- розвивати мовлення, уміння висловлювати власну думку та слухати інших;
- виховувати допитливість, самостійність і впевненість у собі.

Структура проекту:

1. Вступний етап – ознайомлення дітей з темою, формування уявлень про те, хто такі дослідники, організація «куточка маленьких науковців».
2. Дослідницький етап – проведення трьох тематичних занять-експериментів («Що таке вода?», «Ми – дослідники природи», «Тіло людини»).
3. Групова робота – колективні обговорення, створення «Дослідницького журналу».
4. Формулювання результатів – презентація власних відкриттів, взаємооцінювання, підготовка колективної доповіді.

5. Завершальний етап – рефлексія, узагальнення досвіду, підбиття підсумків.

Очікувані результати:

- розвиток мовленнєвої активності та комунікативних навичок;
- формування пізнавального інтересу;
- уміння працювати в команді;
- формування позитивного ставлення до навчання й дослідження.

Заняття 1. «Що таке вода?»

Мета: ознайомити дітей з властивостями води, розвивати вміння робити висновки через дослідження, спостереження та обговорення; розвивати навички мовленнєвого спілкування під час експериментів.

Матеріали: прозорі ємності, лід, чайник із гарячою водою, ложки, фарби, піпетки, серветки, папір.

Хід заняття:

1. Мотивація: вихователь запитує дітей, що вони знають про воду, де її можна знайти, чому вона потрібна.
2. Дослідження: діти спостерігають три стани води – лід, рідина, пара. Вихователь допомагає назвати й описати зміни, які відбуваються під час нагрівання чи охолодження.
3. Мовленнєва вправа «Скажи і поясни»: діти добирають прикметники до слова «вода» (холодна, чиста, прозора, рідка).
4. Експеримент «Як вода подорожує»: на серветку краплями наносять кольорову воду й спостерігають, як вона розтікається. Обговорюють, чому це відбувається.
5. Підсумок: створення колективного плакату «Вода навколо нас».

Очікувані результати: діти усвідомлюють значення води, пояснюють її властивості, вільно висловлюють спостереження, взаємодіють під час експерименту, уважно слухають одне одного.

Заняття 2. «Ми – дослідники природи»

Мета: розвивати інтерес до природи через практичні спостереження, учити порівнювати, класифікувати об'єкти, висловлювати власні висновки та обґрунтовувати їх.

Матеріали: лупи, різні види листків, камінців, квітів, ґрунт, посудини з водою, фарби.

Хід заняття:

1. Вступ: педагог пропонує дітям стати «дослідниками природи» і знайти «таємниці у звичайних речах».
2. Практична частина: діти за допомогою луп розглядають природні матеріали, визначають їхні відмінності, структуру, форму.
3. Групова робота: кожна група описує знайдені предмети й робить коротку усну «доповідь».
4. Експеримент: дослідження кольорів рослин – квітки або листки кладуть у воду з фарбою, спостерігаючи, як змінюється їхній колір.
5. Обговорення: що нового дізналися, які властивості помітили.

Очікувані результати: діти активно спілкуються, аргументують спостереження, використовують нові слова, проявляють ініціативу в обговореннях і працюють у команді.

Заняття 3. «Тіло людини»

Мета: ознайомити дітей із функціями органів чуття, розвивати пізнавальну активність, мовленнєву виразність, уміння описувати власні відчуття, формувати позитивне ставлення до збереження здоров'я.

Матеріали:

Предмети з різних матеріалів (гладкі, шершаві, м'які, тверді), дзвіночки, коробки з отворами, зав'язки для очей, дзеркала.

Хід заняття:

1. Розмова «Як ми пізнаємо світ?» – діти пригадують, за допомогою чого бачимо, чуємо, відчуваємо.
2. Гра «Відгадай на дотик» – з зав'язаними очима діти мають впізнати предмет і описати його ознаки.
3. Вправа «Що я почув?» – вихователь відтворює різні звуки (шелест, дзвіночок, стукіт), а діти здогадуються, що це.
4. Дзеркальна гра «Посмішка» – спостереження за власними емоціями в дзеркалі, обговорення почуттів.
5. Підсумок: колективне створення схеми «Наші органи чуття».

Очікувані результати: діти називають органи чуття, описують свої враження, уважно слухають і реагують на висловлювання інших, демонструють інтерес до пізнання власного тіла.

Спостережний лист розвитку комунікативних навичок під час експерименту

№	Критерій	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
1	Участь у колективному обговоренні	Активно висловлює думки, ініціює діалог	Висловлюється з підтримкою педагога	Пасивний, мовчазний
2	Уміння слухати співрозмовника	Уважно слухає, реагує доречно	Інколи відволікається	Не зосереджується
3	Використання нової лексики	Активно вживає нові слова	Частково засвоює	Мовлення одноманітне
4	Працездатність у групі	Підтримує партнерів, допомагає	Потребує допомоги дорослого	Уникає спільних дій
5	Емоційне ставлення до діяльності	Проявляє захоплення, радість, інтерес	Зацікавлений вибірково	Виявляє байдужість

Примітка: спостереження проводилося під час формувального етапу експерименту на заняттях «Що таке вода?», «Ми – дослідники природи», «Тіло людини».

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
 ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
 ВІЛНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
 ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
 ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
 ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
 КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІСЕНКА
 ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
 ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА
 КНЗ «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ
 ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
 ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ФЕРЕЦЦА РАКОЦІ ІІ
 КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «БІЛГОРОД-ДІШТРОВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»
 ГОНЧАРЕНКО ЦЕНТР УМАНЬ
 УМАНСЬКА ПОЧАТКОВА ШКОЛА №1 УМАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ
 ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЯСЛА-САДОК КОМБІНОВАНОГО ТИПУ №12, М. УМАНЬ
 ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЯСЛА-САДОК КОМБІНОВАНОГО ТИПУ №31, М. УМАНЬ
 КОДИМСЬКИЙ ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (ЯСЛА-САДОК) «ТЕРЕМОК»
 КОДИМСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ, М. КОДИМА
 ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ №9 «БАРНИСТИЙ ВІНОЧОК»
 КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
 ВІЛЬЯНСЬКИЙ ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (ДІТЯЧИЙ САДОК) «РОМАШКА» ВІЛЬЯНСЬКОЇ
 СЕЛИЩНОЇ РАДИ ЗВЕНІГОРСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ
 КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ТРОЩКА СПЕЦІАЛЬНА ШКОЛА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
 СОБОРІНІСЬКИЙ ЛІСЕЙ БЕССАРАБСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ
 КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ЛІСЕЙ №13

ПРОГРАМА

VII Всеукраїнської науково-практичної конференції:

«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї»

24 вересня 2025 року

м. Умань

Міністерство освіти і науки України
 Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
 Факультет дошкільної та спеціальної освіти
 Кафедра психології та педагогіки розвитку дитини

СЕРТИФІКАТ

цим засвідчує участь

Грабівської О. О.

у VII Всеукраїнській науково-практичній конференції

**«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ
 ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ
 ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї»**

(6 академічних годин)

В. о. декана
 факультету дошкільної
 та спеціальної освіти

Олена ДУДНИК

24 вересня 2025 р. м. Умань

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА В
КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

ПРОГРАМА
IX Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції

 **26-27 березня
2025**

 Час
26 березня -
10.00 - 17.00
27 березня -
9.00 - 17.30

 Вніницький державний педагогічний
університет імені
Михайла Коцюбинського, (кафедра
дошкільної освіти, освітній хаб
«Notbox»), 21100,
м.Вінниця, вул. Острозького, 32.

САЙТ КОНФЕРЕНЦІЇ
<http://sur.li/ranyw>

  Funded by
the European Union Erasmus + UA
Jean Monnet Module

СЕРТИФІКАТ
№ МК-2025-168
засвідчує, що

Ольга Трабівська

взяла участь у роботі IX Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
"Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога
в контексті наступності дошкільної та початкової освіти"
в рамках проектів програми Еразмус + Модуль Jean Monnet
101085267 — SEEDUE4UA — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
101085524 — EcoEdeU — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
101085248 — PEGEU — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH

26-27 березня 2025 року, м.Вінниця
Тривалість 15 год / 0,5 кредита ECTS

 Інформація
про конференцію

Проф. Наталя Лазаренко,
ректор Вінницького державного
педагогічного університету імені
Михайла Коцюбинського

вул. Інглазі, 6/1,
м. Одеса, Україна, 65101
www.helvetica.ua
mailbox@helvetica.ua

Станіонар: 048 709 38 69
Vodafone: 095 934 48 28
Kyivstar: 097 723 06 08

ДОВІДКА

Видавничий дім «Гельветика» за домовленістю з Бердянським державним педагогічним університетом є офіційним видавцем збірника «Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки» та займається усіма видавничо-поліграфічними процесами, до яких належить: набір статей до чергового випуску; рецензування; перевірка на плагіат; коректорська випітка; верстка; присвоєння кожному матеріалу DOI; розміщення електронної версії видання на офіційному сайті журналу; надсилання електронної версії видання до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на репозитарне зберігання та представлення на порталі в інформаційному ресурсі «Наукова періодика України»; розсилка обов'язкового безоплатного примірника до наукових установ України.

Цією довідкою повідомляємо, що наукова стаття авторів Бадіна М. В., Гривівська О. О. «ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ» прийнята редакцією збірника «Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки» для розміщення у Випуску 3 за 2025 рік.

Директор
Видавничого дому «Гельветика»

Олег ГОЛОВКО

СЛАВА УКРАЇНІ!

ВСЕОСВІТА®

Суб'єкт підвищення кваліфікації
ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

№SV707880

засвідчує, що
ГРАБІВСЬКА ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:
**«ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИКОРИСТАННІ
ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ОСВІТНЬОГО
КОНТЕНТУ»**

та досягнув(ла) результатів навчання,
відповідно до програми підвищення кваліфікації вказаної теми
[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та успішно склав(ла) тестування з теми вебінару

Катерина ГОДІК,
Авторка вебінару, молодша наукова співробітниця відділу
компаративістики Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка
НАН України, кандидатка філологічних наук.

Іван ЛИТВИНЕНКО
Директор ТОВ «Всеосвіта»

20.10.2025
дата видачі

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)